

240307

Мед. Ст. Др.

Заль 0
Шкафъ 25
Полка
Мѣсто 242.

~~MII 28~~

EX

240307

I

20 148

6

Dufrêne Maximilien

Sommer vogel 861

$\frac{11}{7} \frac{6}{6}$
of 2.

R

Bre
Ju

Gy

OP
D

Juxt

Typi
A

Sub litera H Bib: Nov. Vli.

**RUDIMENTA
HISTORICA,**

Sive

**Brevis, facilisque Methodus
Juventutem Orthodoxam notitiâ
Historicâ imbuendi,**

Pro

Gymnasiis Societatis JESU

Authore

Ejusdem Societatis Sacerdote.

OPUSCULUM SECUNDUM,

De IV. præcipuis Monarchiis.

*Semin
Dica
Vilg*

Cum Facultate Superiorum,
Juxta Exemplar Wratislaviense reimpressa
BRUNSBURGÆ,

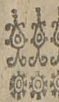
Typis Collegii Societatis JESU. Anno 1737.

Inscriptz lath. lib. 20 1748

246307
I

1623. civ. 37/24

tiâ,
poti
nem
no c
alio,
defi
dem
ctio
bell
chias
tales
cred
usqu
peri
Cæf
cebi
form

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Idem, qui priori, & huic parti alteri sensus est & scopus, Juventutem orthodoxam Historicâ instituire notitiâ, ut experimento subin constet, quâ potissimum Methodo ad præfixum finem valeat eadem perducî; Cum omnino compertum haberi oporteat, non alio, nisi experientia ductu hac in re desideratam attingi metam: unde tandem fiet, ut ejusdem Juventutis Instructio plenior, perfectiorque prodeat. Libellus, quem præsentem tenes, Monarchias quatuor ad usque Servatoris Natales, & ab his, Romæ necdum rectè credentis Imperatores, ad Constantini usque tempora exhibet. Quinam Imperio, postquam illud Christo paruit, Cæsares præfuerint, Pars sequens docebit, ut libello utrique modus idem, formaque eadem respondeat.

DIVISIO OPUSCULI.

PARS PRIMA.

De Monarchia Assyriorum.

Caput primum, de Monarchis Assyriæ usque ad Sardanapalum.

Caput secundum, de Monarchis Assyriæ à Sardanapalo usque ad Monarchiæ illius finem.

PARS SECUNDA.

De Monarchia Persarum.

Caput primum, de primis quinque Monarchis Persiæ.

Caput secundum, de quinque posterioribus Persiæ Monarchis.

PARS TERTIA.

De Monarchia Græcorum.

De statu Græciæ ante Monarchiam.

Caput primum, de primis veteris Græciæ temporibus.

Caput

Caput secundum, de tempore medio antiquæ Græciæ.

Caput tertium, de tempore postremo Græciæ veteris ante erectam Monarchiam.

De memorandis Græciæ, dum per Alexandrum Monarchia evaderet.

Caput primum, de actis ab Alexandro ut Juvene.

Caput secundum, de gestis ab eodem ut Rege.

Caput tertium, de factis illius ut Monarchæ.

De statu Monarchiæ Græcæ post Alexandri obitum.

1. De Regno Macedoniæ.
2. De Regno Asiæ.
3. De Regno Syriæ.
4. De Regno Ægypti.

PARS QUARTA.

De Monarchia Romana.

De memorabilibus Romanis ante Monarchiam.

Caput primum, de statu Italiæ ante Romam conditam.

Caput secundum, de statu Romanorum sub
Regibus.

Caput tertium, de rebus Romanorum sub
Consulibus.

§. 1. De gestis Romanorum ante bellum Pu-
nicum.

§. 2. De triplici bello Punico.

§. 3. De bellis externis post bellum Puni-
cum.

§. 4. De bellis Romanorum intestinis ante
erectam Monarchiam.

De Monarchis Romanis.

Caput primum, de Imperatoribus Romanis
primi sæculi.

Caput secundum, de Imperatoribus Roma-
nis sæculi secundi.

Caput tertium, de Imperatoribus Romanis
sæculi tertii.

BREVIS INFORMATIO
DE
QUATUOR MONARCHIIS.

1. *Quenam sunt hæ quatuor Monarchiæ?
Assyrica. Persica. Græca. Romana.*
2. *Cur hæ Monarchiæ præ Regnis aliis prin-
cipem locum merentur?*

Tum, quòd potentiâ, dignitatèque cæteris præstent, tum, & maximè, quòd earundem in sacris Paginis frequentior memoria recurrat.

3. *Qua sub imagine Monarchiæ hæ quiescenti
olim Nabuchodonosori Regi objectæ sunt?*

Sub specie prægrandis Statuæ, cui caput ex auro, pectus ex argento, venter æneus, crura, pedesque quæ ferrei, quæ lutei erant. Videbat præterea Rex lapillum de monte proximo sua sponte solvi, subin & devolvi, atque adeò ad ipsos statuæ pedes eo impetu allidi, ut universa continuò machina primò quidem iret in præceps, tum in pulveres, tandem & in ventos & auras. Porrò lapillus ille miris incrementis subitò in montem est actus, qui sua mole orbem, quàm latè is patet, impleret.

4. *Quenam super prodigioso hoc somnio in-
terpretatio Danielis?*

Capite aureo Assyricum, argenteo pectore Persicum, ventre æneo Græcum, pedibus tum ferreis, tum luteis imperium Romanum desi-

gnari. Lapillo denique Servatorem orbis ad humanæ quidem carnis ima dejiciendum, ex ea tamen abjectione Regni sui fines ultra omnem mundi potentiam, fastumque extensurum.

5. *Quidnam emolumentum capimus ex hac de quatuor Monarchiis historica notitia?*

Multum sanè; quidquid enim aliis in historiis occurrit eventuum, illud ex hac una facili negotio deducitur. Dein Regnorum vicissitudines amplissimorum, quorum tam illustres ruinæ extiterunt, vanitatis terrenæ salubri mentem cogitatione percutiunt. Et, cum Historia magistra sit morum, facit eadem, ut altioribus posthac ex regulis vitam componamus.

6. *Quæ chronologia à mundo condito ad usque Christi Natales?*

1. A mundo creato usque ad initium Monarchiæ Assyricæ fluxerunt anni - 1879.
2. Stetit Monarchia Assyrica ab anno 1879. usque ad annum 3516. adeoque annis 1637.
3. Monarchia Persica ab anno 3516. extendit se ad annum 3724. duravit annis - 208.
4. Cæpit Monarchia Græca annò mundi 3724. continuata ad annum usque 4024. tenuit annis - - - - 300.
5. Monarchia Romana cæpta annò 4024. usque ad annum 4053. quo Christus Servator mundi, natus est mundo, implevit annos - - - - 29.

Summa Annorum 4053.

PARS I.

De Monarchia Assyriorum.

Adverte primò, quisnam status fuerit Regno Assyriæ antè, quàm ei Sardanapalus imperaret? Secundò, quæ eidem Monarchiæ conditio à Sardanapalo, usque dum ea soluta penitus exspiraret?

CAPUT PRIMUM.

De Statu Monarchiæ Assyricæ usque ad Sardanapali tempora.

I. Quis Monarchia hujus primus conditor fuit?

Nemrodus, qui Nôemi pronepos fuit, nepos Chami, Chusi, sive Beli filius. Hic, ut libertate eâ, quâ sub Patriarchis fruebantur mortales, eos privaret, ingenio usus est suo, animoque dominandi avidissimo; corporis insuper robore, quo præstabat. Titulo itaque

que Regis assumpto urbem molitus est Babyloniam, quæ à locata ibidem sede regia Imperii metropolis fuit. Quinque supra sexaginta annos imperavit; quòd verò imperaret ut Tyrannus, violenta aliorum manu periit. Anno mundi millesimo nongentesimo, quadragesimo quarto.

II. Quis Assyrici Imperii alter Monarcha fuit?

Ninus Nemrodi filius, ut Sanguinis, ita & ambitus, fastusque paterni hæres. Hic sui ut imperii spatia extenderet, manum adhibuit armatam, quâ Assurem, filium Semi, Assyriam sibi suam cedere cõegit. Jactis subinde ad Tygrin civitatis novæ fundamentis eam suo ex nomine Niniven dixit, regiæque sede nobilitavit, vindicatâ sibi Dominatoris Assyrii, Regisque appellatione. Nemrodi Parentis memoriæ statuam excitavit, quæ primò humanis, post divinis honoribus capta est coli; unde Idololatriæ sceleri sua vel initia, vel certè incrementa existere. Præfuit Imperio Ninus quinquaginta duorum spatio annorum, quos & ipse sine signavit cruento, violenta nece sublatus. Anno mundi millesimo nongentesimo nonagesimo sexto.

III. Quis decedenti Nino successit?

Semiramis uxor Nini prima omnium fuit, cui è sexu famineo sceptri honores obtigere. Ausa est ambitiosa mulier id favoris à

Con-

Conjuge petere, sibi ut liceret quinque, haud amplius, diebus regimen capeffere. Acquievit ille. At Regina suæ potestatis documentum datura, jussit maritum mori. Ipsos quadraginta duos annos tenuit thronum, quem per vim conscenderat. Urbem Babyloniam eo firmavit præsidio mœnium, quæ & altitudo, & soliditas operis ad posterorum memoriam celebravit. Effecit porrò, ut urbi eadem egregius decor accederet ex magnificarum splendore ædium, hortorumque, quos pensiles vocitabant, artificio visendo in primis. Laudem & à Marte secundissimo, quo brevi admodum temporis impendio Medos, Ægyptios, Libiósque perdomuit, Nominis sibi famam comparavit, quæ, nè immortalis existeret, vita obstabat turpissima libidine infamis. Ninixæ filio hæc ita displicuit, ut sceleretam Matrem majori ipse scelere percuteret gladio. Anno mundi conditi bis millesimo trigesimo octavo.

IV. Que ratio, quisve modus Regiminis, quo triginta tres alii Reges ad usque Sardanapali tempora Assyria imperitârunt.

Horum vivendi ratio caruit ratione, ut qui neglectis Regni curis, diffuebant deliciis, indigni, quorum vel nomina ad Posterios transeant.

V. Quis Sardanapalus fuit?

Septimus ac trigessimus Assyriæ Rex; solo
ferè

ferè à Majoribus nomine erat diversus, per omnia voluptatum, foeminarumque mancipium, cui proin subesse reuebant subditi. Qui primus jugum excussit, Arbaces erat, Præfectus Mediæ, hic dum fortè Regem medium in grege foeminarum abjecto cultu regio, muliebri sub habitu ad fufum & colum fessitantem cerneret, societate cum Belocho, qui Babylonix præerat, contra hominem indignum inita, eundem suamet in regia statuit oppugnare. Sardanapalus ultimo circumventus articulo, ultimum à desperatione consilium cepit, extrema probra, extrema manu, eaque violenta in semetipso præventurus. Jubet ergo, quidquid in regia molliculorum esset stragulorum, quidquid nobilioris thesauri, acervari in cumulum, faces subin ad moveri, certus cum his ipsis, quibus antè tam insanus aslueverat, eodem rogo interire. Infiliiit, conflagrauit. Anno mundi ter millesimo centesimo septuagesimo octavo.

CAPUT SECUNDUM.

De Statu Monarchiæ post Sardanapalum, usque dum Monarchia hæc omninò interiret.

1. *Quot universim Reges tenuere Assyriam, dum Monarchia hæc penitus desineret?*

Duodeni universè, quorum è numero quin-

quinque à te notari velim. Sunt autem: Salmanassar, Sennacherib, Merodach, Nabuchodonosor, Balthasar.

II. Quid de Salmanassare memorandum?

Hic in Regum serie quadragesimus ad annum usque mundi ter millesimum trecentessimum decimum septimum, Israëlitiçi everfor Imperii erat; hujus ille Regem Ozeam, unà decem Israëlitiçi stirpes, & in his Tobiam, qui pietatis opera Pii nomen fecere, captas in Assyriam transtulit. Deserta Samaritæ iussit à Chaldæis insideri, qua ex re Judæos inter ac Gentiles ea sacrorum confusio exstitit, quæ Samaritanos ab Hebræis, rectè tum credentibus, æternis animorum diffidiis separavit.

III. Quanam de Sennacheribo merentur memoriam?

Annus erat nascentis mundi ter millesimus trecentessimus decimus & octavus, cum Sennacherib dominaretur Assyriæ, homo Hebræo nomini, Numinique insensissimus. Qua tempestate Ezechias Judæis imperabat, Sennacheribus exercitum formidandum in paucis admovit Jerosolymis, certus urbem quæ ferro, quæ flammis perdere. At prævalere inimicis consiliis, Regis, populique preces. Adest ex imperio Numinis armatus Angelus, qui unius spatii noctis centum octoginta

ginta quinque millium stragem unus unicus edidit, simul inimicum Martem brevi omnem exarmavit. Consternatus flagello hoc Senacherib, persvaserat sibi, illud ab indignantibus Diis vibratum: horum ergo furorem ut placaret, geminos natu minores filios hostias parat: dūnque est in eo, ut sacra impia consummet, Fratres duo majores natu Parentem ipsum filiis substituunt victimam. Anno mundi ter millesimo ter centesimo vigesimo tertio.

IV. Quid de Merodacho prodidère Scriptores precipui?

Is, etiam Nabuchodonosor nuncupatus, captis Jerosolymis, Manassẽm earundem Regem, abstraxit in Babyloniam; indẽ tamen post septem annorum vincula denuo eundem suis reddidit, ac libertati.

V. Quis erat Nabuchodonosor cognomento Magnus?

Sextus erat ac quadragesimus Gentis Assyriæ Rex, quem ipsum os divinum universæ terræ malleum dixit, ut qui orbem propè universum armis contrivit. Eversis Jerosolymis, multa Hebræorum millia, cum his & dicata cultibus divinis vasa in Babylonem abripuit. Tam prospero rerum successu plus nimio elatus, sibi statuam poni auream iussit, in eaque honores humanis majores deferri.

Tulit

Tulit fastus insolens dignas se poenas à Numine, dum is, qui nuper ultra hominum sortem se extulerat, jam infra sortem hominum cum bobus per sylvas errans, vescensque graminibus, devolveretur. Evolutò tandem septenniò in se reversus, poenitensque facti, placato Numine, ad formam hominis, sceptrumque rediit. Vitæ biennium, quod è sylvis reverso, reliquum fuit, placandis Superis, Divinòque cultui, Daniele (quæ nonnullorum est mens) instituyente, dedit, extinctus anno mundi ter millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo.

VI. Quid de Balthasare constat?

Anno orientis mundi ter millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto, quadragessimus nonus, isque postremus Assyriam rexit; anno autem ab imperii parùm rectè administrati auspiciis convivium apparavit multò sumptuosissimum, cui & vasa templi, profanos ut calices, quibuscum convivæ certarent, adhibuit. At ecce! dum plausibus, festisque deliciis ferveret mensa, conspecti in pariete characteres sunt, ignota pieti manu: *Mane, Teckel, Phares.* Rege totis artibus ad hoc spectaculum concussò: Unus erat Daniel, qui scripturam hanc, ejusque sensum, è coelo doctus, calleret, quo affuturus propediem Regis interitus designabatur. Et impletum est nocte proxima vaticinium, quâ
Cyrus

Cyrus Persarum Rex Babylone potitus, Bal-
thasarem purpurâ, vitâque exuit. Mundi an-
no ter millesimo quingentesimo decimo sex-
to, simul Monarchiæ Assyriæ, postquam an-
nos illa mille sexcentos ac triginta septem
inconcussâ stetit, terminum fixit.

Quædam de Regno Assyriorum
annotanda.

I. *Cur regnum Assyrium etiam Chaldaicum
aliquando compellatur?*

Quòd Reges Assyrii relicta tandem Nini-
ve, sedem regiam in Babyloniam, quæ Chal-
dæ est civitas, transtulerint.

II. *Cur in portentosa Nabuchodonosori obje-
cta statua regnum Assyriæ per caput au-
reum designabatur?*

Quòd, ut aurum metalla, ita regnum Assy-
riæ regna cætera & potentiâ, & amplitudine,
& dignitate superaret.

III. *Quem in finem Deus homines impios
ac Idolis deditos, quales Assyrii erant, tan-
tis divitiis, tantâque rerum tempo-
ralium affluentia locupletavit?*

Ut significaret, quàm exiguo haberet in
pretio temporales fortunas, quas manu tam
larga suis etiam hostibus indulgeret.

IV. *Quæ*

*IV. Quæ causa, quòd regnum amplum adeò
Idololatriæ contagio totum corripere,
perderétque?*

Causarum præcipuà erat Regum impie-
tas, ut qui præ agnitione Veri Numinis, e-
jUSDÊMQUE cultu inter sordes libidinum se
volutabant.

*V. Quo potissimum modo providentissimus
DEus per hos ipsos Reges populi electi
bonum promovit?*

Quòd illis regibus ceu flagris usus, suorum
culpas castigaret quidem, eosque ad poeni-
tentiam, legisque observantiam compelleret:
suà tamen his ipsis & potentiâ succurreret,
eorundem hostes proterendo, ubi magna cum
fiducia vocatus fuisset in vota.

*VI. Quonam DEI consilio est factum, ut
regnum potentissimum tandem univer-
sum corrueret?*

Ut Regum ac populi scelera plecteret, si-
mul humanæ gloriæ inanitatem demonstraret
tantæ Monarchiæ ruinâ.

*VII. An in historia imperii assyrii nihil
controversum? Et unde?*

Sunt omnino non pauca, de quibus hac in
historia ambigitur: tum ob nimiam tempo-
rum antiquitatem, tum ob scriptorum penu-
riam, qui hisce tenebris lucem majorem pos-

sent affundere. Hac de re vix aliud, nisi sacris è paginis habetur. Chronologia multis ex capitibus & ipsa est ambigua.

VIII. Quid Judei proderant Assyriis, dum apud hos in vinculis tenebantur?

Poterant ab illis Assyrii virtutem, ac veri Numinis cultum edoceri.

P A R S II.

De Monarchia Persarum.

Adverte, duas in classes dividi Persiæ Reges, harum qualibet eorum quinos contineri.

CAPUT PRIMUM.

De quinque prioribus Persiæ Monarchis.

1. Quis primus omnium imperio Persico præsuit?

Cyrus à providentissimo Numine ad id fastigii evehctus; de hoc enim multò antè Isaias vates præcinnuit, cum esse delectum à DEO, ut hujus æterna, atque admiranda consilia velut minister exequeretur. Debuerat Cyrus infans etiamnum, Avo Astyage sic decernente, violenta nece extingvi, quem tamen Providentia altior, haud sine prodigio, fatis sub-

subduxit. Ubi Cyro ætas crevit maturior, Medos, Persas, Lydos cum Cræso horum Rege ultimo sibi subjecit. Eversâ dein Assyriorum Monarchiâ, Asiæ universæ tenuit dominatum. Cùm subactâ Babylonîâ, ex Daniele annum nonagesimum tum ætatis agente, coram exhibitis Isaïæ oraculis intellexisset, se, quem DEus elegisset Exercituum Ducem, domitis Gentibus, Hebræos libertate donaturum, jussit hos continuò vinculis solvi, denubque suscitandi Jerosolymis templi copiam fecit. Tandem post annos sex ad imperii habenas exactos, Rex tot clarus trophæis, obscuro sanè fato, sublatus à scœmina clarere desuit & vivere. Bellum ei erat cum Tomyri Massagerarum Regina, nulla necessitate susceptum, cujus initia Cyro auspicata fuère, ut qui primò è conflictu reversus victor, regium quoque Tomyris filium inter cæsorum funera numerabat; verum, ubi alio, justoque decertatum est prælio, Tomyri inferior cecidit. Occisi caput revulsim à cervicibus, vasique cruore pleno immersum ipsa Tomyris amaro hoc sarcasmo persecuta fertur: *Bibe Cyre sanguinem, quem siviisti.* Spectavit scenam hanc, & deploravit annus nati orbis ter millesimus, quingentesimus, vigesimus quartus.

11. *Quodnam alteri Persico Monarchæ nomen?*

Cambyfes Cyri filius, homo crudelis ac

barbarus. Ad hæc ebrietatis vitio ut insignis, ita & infamis. Eam perpotandi libidinem cum Prexaspes amicorum unus modestè corripuisset, Rex monitoris impatiens, arrepto mox telo ejus filiolum ietu tam certo ferit, ut cor medium divideret, docerètque, se & bene potum (talis tum erat) impotem sui haud esse. Execrandam jaculantis dexteritatem etiam celebrare laudibus debuit infelix Prexaspes, ac fateri coràm, Regem, vel gravem vinò, sibi integrum constare. Non quievit hoc uno in funere Cambysis immanitas, etiam sororis jugulo ferrum immerisit. Duodenas præterea, quos à consiliis habuit, quòd fortè liberius pro veritate starent, iussit libertatem hanc luere gladiò. Cæterum, si vel ex virtutis regula videretur agere, locum crudelitas habuit; id, quod tum patuit, quando Judicium nonnemini, æquitatis malè administratæ reo, voluit etiamnum spiranti pellem abstrahi, eaque sellam vestiri, filium verò hujus eo ipso in loco Parenti jus dicere, memorèmq; sui eum officii reddere. Sed & Ægyptum, quam sibi armis subjecit, crudelitatis quoque suæ documentis implevit. Ibi cum intellexisset, coortum in Persia seditionis quidpiam, malo medicinam laturus, confestim in equum se conjicit, ex hoc cum descenderet, in mucronem, qui per agitationem vaginâ exciderat, illiditur, quo post-

posthac ex vulnere ei mors & interitus fluxit. Anno Mundi ter millesimo, quingentesimo, trigesimo septimo.

III. Quam suos gubernandi methodum tenuit Monarcha tertius Persarum?

Darius Hystaspis hic erat, quem non regius sanguis (nobiles duntaxat natales is habuit) sed sortis jactus regio diademate insignivit. Perierat in Cambyse stemma regium: quare Primates Persarum in eam tandem convenere sententiam, ut Regis insignia deferrentur ei, cujus sonipes, die (quam certam signaverant) solem exorientem, qui ipsis pro DEO est, solitis hinnitibus salutavit primus. Salutavit solem primus sonipes Darii, & hinc continuo Rex Persarum salutatur. Tringenta quinque annorum cursu, quo imperium Darius moderatus fuerat, plurimum hujus arma Scytharum, Babylonii, ac præ his Græci exercuerunt. Qui ex Babylonii turbas excitarent in Regem, venire rursus sub jugum arte Zopyri Persarum, Ducis bellici circumventi. Præciderat ille sibi cum naribus auricularas, itaque mutilatus ad Babylonios transitum fecit, eam sibi injuriam à Rege illatam, multa, at simulata acerbitate conquestus, suas incolis partes obtulit adversus Darium. Assèveranti fides est habita, cumque eruptione facta, Persas (ex composito) haud sine eorum damno aliquo repulisset, junctis sententiis

tiis se, subisque Zopyri ductui permittunt, qua opportunitate hic usus, pertinacem suo Domino Babyloniam restituit, ac imperata, quæ ante detrectaverat, facere cõegit. Scythas ut sub jugum compelleret, septies centena suorum millia eduxit, ac successu nullo; illi enim vel in montes, vel spelæa dilapsi, quo penetrare tantus exercitus haud poterat, etiam Regi illudere ausi, piscem, murem ac sagittas misere, significaturi, Persas telis casuros, nã vel cum piscibus in aquis, vel cum muribus in montium cavernis sese tuerentur. Sed & Græci plurimum negotii fecerant Regi; ut ut enim à Persis navali prælio superari cederent, in campis tamen Marathonicis bello superiores ipsi evasere. Militum Græcorum unus quispiam (Cynegyrius ei nomen) singulare sub ea tempora fortis animi spectaculum dedit, cum fugientem navim Persicam natando assecutus, primò quidem dexterâ, tum sinistrâ truncatus manu, dentibus tandem prehensam retrahere è fuga laboraret, dum capite minutum non animus quidem, sed vita destitueret. Decesurus è vita, quam multam in ætatem pro vexerat, Darius Xerxem filium regni hæredem dixit, Anno mundi ter millesimo, quingentesimo, sexagesimo nono.

IV. Quis erat status Persia Xerxe regnante?

Sceptro admotus Persico Xerxes, nihil habuit

buit prius, quàm illatam ad campos Marathonicos Parenti cladem armata manu ulcisci. Movet ergo in Græcos cum exercitu, qui trigiesies, (ut volunt nonnulli) centena milia suo numero omnino conficeret. Eam copiarum immensitatem, cum in itinere è loco quopiam editiore spectaret, lacrymatus ingemuit, animo reputans secum, evoluto paucorum annorum curriculo, nè unum tanto ex numero superstitem futurum. Hellespontum virgis, injectisque compedibus ferreis castigavit, quòd pontem, per quem transeundum militi Persico fuerat, aquarum violentiâ disjecerit: qui verò infortunato operi manus adhibuère opifices, laboris mercedem resectis cervicibus gladium tulère. Ipse porrò mari insultaturus septingentis navigiis, velut ponte gemino, aquis injecto, copias jussit suas transire. Verùm Marte parùm secundo cum Græcis confligit; hi enim numero inferiores, suppare autem virtute, imò majores, unius spatio anni inconditum Regis exercitum, ter omnino acie superatum, universa è Græcia cedere compulère. Jusserrat quidem Rex Mardonium copiarum suarum supremum Ducem subsistere, bellique aleam tentare; cecidit tamen hæc æquè infelicitèr Duci, ac nuper cesserat Regi. Ille enim ad insulam Plateam non castris duntaxat, sed & vitâ exutus est, relictis ex universo ex-

exercitu paucis admodum, qui ad suos redirent, cladis acceptæ testes. Subsidiarias Xerxis copias non magis numero, quam virtute adauxerat Artemisia Cariæ Regina celebratissimi nominis. Stetit hæc foemina, pugnavitque, Persis etiam viris animo major. Xerxes finito bello suas ob libidines tam invisus suis evaserat, ut ei Artabanus, qui custodiæ corporis præerat, regio in conclavi manus violentas inferret, dum ille ab imperio adito annum numeraret vigesimum; Mundus à suo ortu ter millesimum quingentesimum octogesimum nonum.

V. Quid de Artaxerxis quinti Monarche regimine notandum venit?

Artaxerxi nomen Longimani accrevit à longiore dextera, quod ille naturæ vitium in materiam virtutis laudisque convertit, dum erga suos insigniter magnificus omnium sibi animos egregiè devinxit. Arma, quæ vel cum Ægyptiis, vel Græcis conferuit, ei sæpè stragem tulère. Themistoclem Ducem, inter Græcos armis clarissimum, quem suorum invidia Athenis ejecerat, Artaxerxes, dum ad ipsum se exul reciperet, latus accepit: & quanquam hunc aliàs sibi satis acrem bello persenserat, tamen vel in hoste virtutem reveritus, regiis quoque favoribus est profecutus. Huic ipsi copias, quas bello proximo Athenis admoturus erat, ducendas obtu-

obtulit, quam tamen ille provinciam horrebat admittere, certus, nec in ingrati quidem patriam pugnare: sed & Regi in se tam munifico morem non gerere æquè arduum duxit; Scyllam ergo hanc, unà & charybdym declinaturus, hausto veneno, vitæ maluit jacturam adire, quàm vel apud suos impij, vel apud Regem ingrati notam incurrere. Artaxerxes hic Sacris à Scripturis, ubi de Esthere referunt (quæ nonnullorum est mens) etiam Assveri vocabulo nuncupatur. Postquam sceptrum Persiæ & diu & feliciter tenuisset, moriendi tandem legi & ipse paruit, cum annus volveretur post orbem conditum ter millesimus sexcentessimus vigesimus novus.

CAPUT SECUNDUM.

De quinque posterioribus Persiæ Monarchis.

I. Quid de Dario Notho memorandum?

Quòd, dum Rex esset hic præesset imperio, templum Hebræorum ultimam tandem manum acceperit, fueritque ab iisdem ritu solemnium vero Numini inauguratum. Risum meretur insanus amor, quo concubinarum aliquam etiam post fata deperibat. Hanc ut rursus vivis redderet, nihil intentatum reliquit. Sapiens Democritus, miseri misertus

pollicetur demortuam vitæ restituere, ea tamen lege, ut ex omni mortalium numero trium duntaxat nomina sibi recitarentur, qui nullo unquam animi tædio per omnem vitam fuissent pulsati. Horum vocabula defunctæ tumulo se inscripturum, effecturumque continuo, ut ad superstites ea redeat. Advertit Darius, quid eo dicto Democritus vellet, & à votis inanibus porrò abstinuit. Vivere verò & ipse desiit, cum annus mundi censeretur quadragesimus nonus supra ter millesimum sexcentesium.

II. Quid de Artaxerxe, cui & Mnemon nomen, quod notandum, occurrit?

Septimus hic Monarcha Persiæ à felicitate memoriæ Mnemonis (quæ vox memoriã præstantem sonat) donatus est. Huic cum Cyro, fratre minore natu, parùm bene convenerat, eo potissimum ex nomine, quòd Parisates Mater, & Græci novis identidem stimulis in fratrem Cyrum concitarent. Verum à fratre tandem prælio superatus, hujus & manu cæsus occubuit. Cæterùm erat Artaxerxi humanum admodùm, ac liberale in omnes ingenium, cujus experimentum unus de pastorum grege tum cepit, ubi iste Regem ex more gentis munere oblato veneraturus, cum in paupertina supellectili, nil, quod afferret, occurreret, exceptam volâ manûs dulciorem lympham, quam proximo ex amne hau-

hauserat, supplex porrexit. Mox enim voluntati tam promptæ Rex pretiosam pateram auro plenam reddidit. Egregiis dotibus junxit & scelera, nexu minimè regio, cum ita serviret fœdæ libidini, ut non Regem se modò, sed & hominem quoque oblitus videretur. Filii, quorum supra centenos quindecim numerabat, ut in quos cum sanguine paterna quoque vitia fluxerant, curis longè molestissimis Parentem vexabant, quarum & mole oppressus respirare simul ac spirare defuit. Anno administrati imperii quadragesimo; mundi ter millesimo sexcentesimo octogesimo nono.

III. Quid de Artaxerxe Octo, octavo Monarcha, historia memorant?

Fuit hic malæ stirpis haud melior surculus, re propemodum nulla, nisi tyrannide insignis, ut qui imperium ab octoginta tum fratrum, tum amicorum cæde auspiciari non horruit, quò scilicet firmior ei thronus confisteret, tot prostratorum funeribus obvallatus. Ex ortu tam cruento ruituras porrò consimiles pluvias ominati subditi seditio-nem spectabant, quam tamen nè palam erumperet, in tempore oppressit. Ægyptios, qui ipsos quinquaginta jam annos à Persis defecerant, denuò misit sub jugum. Eorum in regionibus dum commoratur, Bovem (qui in Numinis vicem illis erat) jussit mactari, splendido.

didoque, quod apparaverat, convivio ferculum inferri. Mactato bovi voluit in aris substitui asinum, divinisque honoribus ab Ægyptiis coli. Ubi annos viginti ac sex regendo implēset, Bagoas, Regi familiaris inter paucos, omniumque ejus arcanorum conscius, veneno hunc ipsum extinxit, extincti cadaver famelicis catis pabulum fecit. Quod supererat ossium, in gladiatorum vertit manubria, quo significaret, Ochum nè post fata quidem grassari in mortalium viscera desiisse. Nimirum Bagoas hic, cum esset Ægyptius gente, eo ultionis genere, illatam Bovi-deo injuriam vindicandam existimavit. Gesta hæc sunt anno mundi ter millesimo septingentesimo decimo quarto.

IV. Quodnam nono Persiæ Monarchæ nomen?

Nomen huic Arseti. Filius Ochi erat. Annos haud amplius quatuor dominatus Persiæ, à crudeli Bagoa & ipse pariter est veneno enectus, quod statueret in Parentis occisi interfectorem suppliciiis advertere.

V. Quisnam decimus atque ultimus Monarcha Persiæ?

Darius Codomannus. Hic Bagoæ artibus thronum conscenderat; at mox ab eadem manu, porrecto scilicet veneno, indè deturbandus. Rex parata sibi fata edoctus, ipsummet parricidam toxicum, quod miscuerat, cōgēgit

cœgit haurire. Est Darius hic à victoriis Alexandri Macedonis orbi notus, ut cui intrâ brevissimum temporis spatium universum Persiæ regnum compulsus est cedere. Despexerat Darius antè juvenem admodum Alexandri ætatem, miseratque huic dono virgam, pilam, unâ & informem auri massam, quo munere Alexandrum virgis aptiorem, quàm palmis, simul & auri egentem, etsi haud desissent alia, significabat. Verùm ludere desit, dum à Rege Juvene multò aliter sentire doctus, tribus omnino justisque in præliis unâ victoriam, unâ exercitum propè innumerum amisit. Vix cladem ultimam Darius acceperat, cum & ipse suorum funeribus funus accessit, anno quidem ab orbe condito ter millesimo septingentesimo vigesimo quarto, ab anno autem, ex quo Monarchiæ moderati sunt Persiam, ducentesimo octavo.

Observationes de Monarchia
Persica.

I. Cur in Nabuchodonosoris statua Regnum Persiæ argento designabatur?

Quodd imperium illud potentiâ & opibus afflueret quidem, minùs tamen, ut Assyrium, illis abundaret.

II. Quibus potissimum rationibus inducitur Monarcha Persici bella gessere?

Habendi, dominandi, imperique amplificandi libido illis pro ratione erat.

3. Unde

III. *Unde factum, ut, cum Persæ fuerint numero plurimi, essent tamen ut plurimum suis hostibus, Græcis præsertim, inferiores?*

Quòd exercitus Persici plus ostentatione bellica, quàm arte bellandi solida constarent.

IV. *Quibus ex causis trium Persiæ Regum, ut Smerdis, Xerxis Secundi, itèm Sogdiani nulla hic memoria?*

Smerdis, quòd mala arte in thronum se penetrârît, locum inter Reges meretur nequitiam. Xerxes II. ac Sogdianus, quòd brevissimo temporis intervallo regios fasces tenuerint, nè ab aliis quidem scriptoribus in historias transferuntur. Igitur nec à nobis, ut qui ante alios brevitati studemus. Smerdis Cambysi: Xerxes & Sogdianus sibi mox successère, nullo alio, qui præcederet, medio, Artaxerxem Longimanum proximè insecuti.

V. *Quid ex Monarchia Persica electo DEI populo emolumentum fuit?*

Ut tempus suppeteret, quo tum amissas bellis superioribus vires, tum & Religionis templique sublato honores instauraret.

VI. *Quanam Persiæ conditio erat antè, quàm ei Monarchiæ titulus accederet?*

Erat antè pars regni Assyrii, post Sardana-pali autem tempora inde avulsa Medis primò, tum Cyro cessit.

PARS III.

De Monarchia Græcorum.

Rei summam tribus partibus complectimur. Primâ docemus, quis status fuerit Græciæ antè, quàm Monarchiam haberet. Alterâ, quæ memoranda eidem evenerint, cùm Alexander Magnus ei dominaretur. Tertiâ denique, quænam post hujus fata Græci fuerit imperii conditio.

De Statu Græciæ antè erectam Monarchiam.

CAPUT PRIMUM.

Quænam tempora antiquæ Græciæ extiterint.

1. Quo ævo primùm habitari cœpit Græciâ?

1. Sub annum orbis conditi à millesimo octingentesimo nonagesimum Ægialæus Regnum Sycionicum. 2. Inachus Argivorum, Patriarcha Isaacò etiamnum superstite, anno bis millesimo, centesimo, ac nonagesimo nono, Regnum erexit. 3. Athenis fundamenta jacta sunt, cùm Moyses sui famâ, ac virtutibus orbem impleret, mundi anno bis millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto, qua ætate & Cecrops Regum Atheniensium pri-

primus celebratissimum Areopagi tribunal instituisse fertur. 4. Lacedæmonii anno mundi bis millesimo quingentesimo septuagesimo. 5. Thebani, mundi anno bis millesimo sexcentesimo vigesimo. 6. Corinthii, bis millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto. 7. Myæni, bis millesimo septingentesimo quinquagesimo septimo. 8. Lydii, anno bis millesimo octingentesimo trigesimo quinto. 9. Macedones, ter millesimo ducentesimo quadragesimo primos Reges accepere.

II. Quo maxime tempore fabula apud Græcos invaluerunt?

Ad annos ferè quingentos. Ad annum usque bis millesimum octingentesimum nonagesimum quintum, intra quos vera fabulosis, gesta patriæ figmentis miscebant, seu captaturi famam, seu ingenium ad fabulas pronum exercitaturi.

III. Quinam illi, quorum ante alios Mythologi meminere?

1. Cadmus, quem primum Regem habuerunt Thebæ. Hic artem formandi characteres primò apud Phœnices natam, regno intulit suo.

2. Argonautæ, ductore Jafone, Colchidem Insulam petebant, indè seu vellus aureum, seu præ hoc thesaurum, pretiosissimum rela-

relaturi, quo tandem post exantlata plura pericula sunt potiti.

3. Hercules Thebanus patriâ, complura gerit prodigiis affinia. In cunis etiamnum geminos jugulat serpentes. Vir exitialem aprum Erimanthæum conficit: Nemeæ in nemore sternit Leonem, cujus exuviæ dein huic erant pro chlamyde. Hortis in Hesperiiis Draconem, Diomedem apud Thraces devicit, quem subin & hujus equis pabulum fecit. In terris Lybiæ luctâ ei erat cum Gigante Antæo, cui è quovis lapsu novæ vires succreverant, dum hunc tandem Hercules sublimè elatum suffocaret. Lernæo in lacu Hydram prostravit, cui septem capita, quibus præcis singulis mox alia totidem repululabant. Et hæc erant facta, quibus miscere & ficta Græci vates amabant. Ubi diu satis fuisset Hercules spectaculum, factus tandem est hic ipse ludibrium, quando Omphales Reginæ Libyæ captus amoribus, eò usque insanit, ut huic uni placiturus, qui viri mentem multò antè exuerat, jam sub foemineo habitu fila duceret, ultimæque ancillæ vices unus prensaret. Deianira conjux virum averfata, qui foemina esset, vestem ei submitit veneno imbutam, hanc simul induit maritus, simul in extremos furores exarhit, quos ut extingveret, Oetæo in monte sese flammis confecit.

C

4. Aga-

4. Agamemnon, Ulyssès, Achilles, cum his & alii heroum de gente Græci, postquam civitatem Trojanam obsidione decennali frustra tentassent, quod Marte non poterant, arte effecerunt. Ligneam equi machinam, milite armato gravem, sub ea tempora, quibus arma utrinque quieverant, per aperta moenia in urbem immittunt, capta subin opportunitate, ferro cuncta, flammâque pessumdant, vacuamque suis incolis aream sale inspergunt. Anno mundi bis millesimo octingentesimo septuagesimo.

5. Qui præcipuum in fabulis locum tenuere, erant: Prometheus, Atlas, Phæthon, Deucalion, Orpheus, Mydas, Ganymedes, Tantalus, Perseus, Bellerophon, Theseus, Dædalus, Icarus, Oedipus, Atreus, Thyestes.

CAPUT SECUNDUM.

De tempore intermedio, quo necdum Monarchiis accessit Græcia.

1. *An aliquas, & quasnam mutationes subiêre regna Græcia?*

Subiêre mutationes has, ut: cum Regnorum illorum pleraque in Rerum publicarum formam transiêre, quas inter præcipuæ Sparta, & Athenæ, quæ cum diu de primatu contenderent, tandem Sparta prævaluit.

II. *Quid*

*II. Quid de Codro ultimo Althenarum Rege
perbibent Scriptores?*

Premebantur Athenæ obsidione arctissima, cum Oraculum docet, fore omnino, ut solvatur duro eo vinculo civitas, quamprimum Rex ipse hostia cecidisset. Quo comperto Codrus, urgente animum amore in suos, posito cultu regio, mendicum indutus, furorique hostium ultro obvius, horum sub gladiis occubuit. Nec multum abiit temporis, quando soluta obsidione hostis discessit. Anno mundi bis millesimo, nongentesimo, octogesimo tertio.

III. Quibus cum hostibus erant bella Græcorum Rebus publicis?

Aliquibus earum cum Persis: tandem obortis etiam domi turbis, ipsæ cum semet ipsis committebantur maximo suarummet virium dispendio.

IV. Quinam erant Ludi Olympii?

Instaurabantur hi evoluta quatuor annorum curriculo sub æstatis tempora, ad urbem Olympiam, quæ & Juventutis Græcæ flos confluit; seu currendi velocitate, seu librandi in æera corporis agilitate, sive globi jactandi promptitudine, sive luctandi dexteritate, sive clavam torquendi peritiâ, sui quivis periculum facturis. Victori ea in arena publici honores habiti, quin & triumphantis more in urbem deducebatur. Cum

annus iret ter milleſimus ducentefimus ſeptuageſimus octavus, ex ludis, quos diximus, quatuor annorum ſpatium Olympiades nominavêre.

V. *Quid occurrit præterea memoratu dignum de ætate mediâ, quæ antiquam Græciam à Monarchia diſtinguebat?*

Inſignes viri, vel annis vel ſcientiâ inclyti, quorum ſub ea tempora complures tum Athenæ, tum Sparta numerabat. Et Athenæ quidem Herodês bellis pro Patria geſtis claros, Themiftolem, Miltiadem, Cimonem, Ariſtidem, Piſiſtratum, Ageſilaum: Sparta Leonidem, Pauſaniam, Lyſandrum, itidem bello magnos. Rurſus Athenæ Draconem, Solonemque: Lycurgum Sparta ob leges in Patriæ bonum prudentiſſimè latas egregiè de ſeſe meritos commendabat. Porrò iis temporibus Thales, Pittacus, Bias, Cleobulus, Periander, Chilo, Solon ſapientiæ laude ante alios celebres claruêre. Tandem ætati illi ſplendoris haud modicum addidêre Homerus, Herodotus, Æſopus, quorum primus Pœtarum, alter Scriptorum hiftoriæ, tertius illorum, qui condidêre fabulas, principes exſtiterunt.

CAPUT TERTIUM.

De postremis Græciæ annis ante erectam Monarchiam.

I. *Quid advertendum de annis, quos ex antiqua Græcia ultimos Monarchia tandem statum excepit?*

Macedonia pars Græciæ perquam exigua, ut cujus propè nomen ignorabatur, cœpit suis tandem è tenebris emergere: imperabat tum Macedonibus Rex Philippus, Alexandri Magni Pater; hic ubi comperit, civitates Græcas turbis domesticis & distentas & fractas, sorte hac mala in rem suam opportunè usus est cum successu; brevi siquidem, facilliquè negotio armatus effecit, ut suo, victoris, arbitrio sese victi permitterent, quin & Republicæ Græciæ ipsum supremum belli præsidem junctis vocibus salutarent. Dum Philippo plenis radiis bona fors affulget, en! ea ipsa luce, qua Cleopatra ejusdem Filia Hymenæum celebrat, parricidali ferro confossus occumbit.

II. *Quinam scientiâ clari iis temporibus Græciam illustrârunt?*

Plato, Aristoteles, Socrates, Diogenes, Heraclitus, Democritus Philosophiæ: Archimedes cum Euclide Mathematicæ: Pindarus & Sappho Pœseos artibus insignes.

Apellem, Parrhasium, Zeuxidem penicilli peritia: Phidiam, Policletum scalpri præstantia commendavit.

De rebus memoriâ dignioribus Græciæ, quando Monarchicum imperium institui cœptum.

Tria hîc notanda. 1. Acta ab Alexandro, ut Juvene. 2. Gesta ab eodem ut Rege. 3. Facta ejusdem, ex quo Monarcha Græciæ evasit.

CAPUT PRIMUM.

Qualis Alexander existit Juvenis antè, quàm Regni habenas caperet.

Quibus ex rebus Magnus Alexandri animus sese prodere tum capit?

1. Alexander sub annum mundi ter millesimum sexcentimum nonagesimum octavum mundo natus, pueriles subin annos cum necdum egressus esset, ubi fortè inaudit Parentis Philippi victorias laudibus celebrari, solutus in lacrymas ita ingemuit: An igitur Genitor nihil, quod superaret, filio reliquum fecit?

2. Cum ei puero Aristoteles præceptor obtingeret, cujus ductu quinque annorum spatio, juncta constanti opera, liberalibus in disciplinis multum sanè profecerat, dicere est

est auditus, se ut dignitate, sic & doctrinæ prærogativâ neminem sibi supparem velle. Detulit magistro huic suo primos semper honores, ut cui plus, quàm Parentibus obnoxium se palàm fatebatur; cum hi quidem, ut viveret; ille, ut viveret bene, tam largiter dedisset.

3. Aderat fortè Alexander solemnî sacrificio, & plena manu thura inferebat aris. Adverterat ea liberalitas Leonidem, supremum Aulæ Præfectum, qui proin ad juvenem regium conversus, hæc in silentio soli: tum enim verò ita possèt thura prodigere, ubi earum regionum Dominus esset futurus, in quibus odora menta hæc crescerent. Altius juvenili animo Leonidæ monitio infederat, quod tum patuit, quando occupatâ Arabiâ navigium thure refertum Leonidæ misit, adjecitque, aliter modò sentiret, nec jam parca, sed largiori manu Deorum aris thura incenderet.

4. Venalem adduxerant Philippo Alexandri Parenti regio equum, nomen ei Bucephalus, formâ rarâ in paucis. Noluit in hunc Philippus pretium expendere, quòd animal esse resciverat nescium domari. Alia stetit mens Alexandro, placuit Bucephalus, quin, hic ut ferociam poneret, se effecturum, coram recepit. Risu hæc excepit Philippus Parens: at filius continuò indomitum soni-

pedem aggreditur, cùmque deprehendisset, equum vel ad proprii umbram corporis restitäre, eum Soli obvertit, mox generoso saltu insiliens, ea sibi dexteritate subiecit, ut hanc primò admiratus Genitor, tum & in amplexus rueret filii, cum dicto: Age filii, aliud tibi regnum pete, quàm sit Macedonia; nam hæc tuæ indolis excelstitatem non capit. Porro Bucephalus insignibus regiis, phalerisque instructus, non nisi Alexandrum sessorem admisit, huic uni se ut tractabilem (cæteris sternacem) sic & fidum exhibuit, eo præsertim in prælio, quod Alexandro cum Poro Rege Indiæ fuerat; ut enim Bucephalus plagis esset perfossus, noluit tamen citius dolo-ri succumbere, quàm regium Equitem præsentis periculo, mediâque ex acie in tutiora deportasset.

CAPUT SECUNDUM.

De Alexandri gestis domi, forisque.

I. *Qualis fuit Alexander in Græcia, antè, quàm ei bella essent cum Persis?*

Annum egerat Alexander ætatis vicesimum, cùm Regni gubernaculis admotus mox sui terrore Nominis Græcos perculit, ut hi junctis continuò votis, ituri in Persas, Alexandrum (ut nuper Philippum) copiarum suarum supremum moderatorem deligerent.

Mul-

Multum diversa mens Thebanis erat, & Regi aliena; quæ tamen his carè admodum stetit; dum eorundem hic victor Thebas flammis absumpsit, triginta devictorum millibus in servitutem, aliosque ad Dominos pro pretio abstractis. Hortator quidem Alexandro Aristoteles fuit, Juvenis etiamnum, annos expectaret, & cum his corporis vires bello pares: cui tamen Rex illud reposuit, tempore utendum, cujus opportunitas ex arbitrio nostro haud staret. Copias ergo suas in Asiam mox transfert, certus universam suæ subjicere potestati.

II. Qualem durante cum Persis bello se Alexander exhibuit?

Alium omnino, quàm eam sibi finxerat Darius, ut qui temeritati juvenili dedit, quòd Alexander quadraginta suorum millia cum innumerabili Persarum exercitu committere non dubitaret.

i. Ad Granicum Bythiniaë annem placuit Macedonum Regi cum Persis primùm congregi; at licèt hostis sexcenta omnino numeraret millia: virtus prævaluit numero, Persis ingenti suorum strage profligatis. Magnò tamen periculò venit ea palma Alexandro; dum is cum Darii genero arma conferret, tandem hunc & conficeret, parùm ab exitio abfuit, quando in Resacen Persam nihil cogitans, incidit, nì Clytus militiæ Præ-

fectus caput regium ictui subduxisset in tempore.

2. Altero mox anno, altera, primaque luctuosior strages ad Isthmum Ciliciæ civitatem Darium excepit; nam prælio superatus, & undecies centena militum millia, & pretiosissima quæque, & cum Matre uxorem, cum hac & Liberos cedere debuit victori. Cujus arbitrio, post insignem hanc victoriam, civitatum plurimæ ac regiones sese ultro permisere, & in his Sydonia, eventu Abdalonimi ab horto ad thronum translata, incluta.

3. Tyrus erat, quæ una triumphis Macedonum vel metam omnino, vel certè moram factura videbatur. Verùm & hæc, postquam septem mensium obsidionem quæ elusisset, quæ tolerasset, Alexandri ferro, flammisque succubuit, & his enim & illo in devictos est itum à victore exercitu, post lauros jam & prædas ad arbitrium legente. A prodigio vix abest, quòd Alexander maris partem septingentos amplam passus, cujus aquarum vi civitas, quæ terras respicit, defendebatur, incredibili suorum labore continenti æquavit; jactoque aggere armatum militem urbi admoverit.

4. Et Hebræos quoque sibi subicere constituebat animo Rex, ut qui hos in commertu subministrando parùm in sua vota pronos antè fuerat expertus. At Jerosolymas ubi
dela-

delatus est, rerum multò alia facies erat; simul enim ad urbis mania Sacerdotum summum Jaddum, unà & reliquam sacrorum Ministrorum cohortem sibi obviàm spectavit, simul animo (altiori scilicet dextera) ita est immutatus, ut Summo Antistiti magnos honores deferret, sacrificio quoque eadem in Æde oblato, denique populum, quem armis opprimere statuit, in amicitix fædus ultro admitteret.

5. Inter hæc Darius pacis consilia animo versabat, certus & filiarum suarum unam regiis nuptiis: Dotis vice imperii dimidium Regi Macedonum consignare. At rejecit hic Darii propositum, asserens, nec duos coelum Soles, nec duos Regnum Asiæ Reges sustinere.

6. Igitur novo, eoque tertio prælio ad Arbelam vicum Assyriz est decertatum. Decies centena suorum millia habuerat sub signis Persa. Verùm hic tantus exercitus ingenti & ipse clade prosternitur. Rex Darius in fugam conjicitur, subin à Præfecto perfido (cui Bessò nomen) lethali vulnere petitus, regno simul ac vitâ exuitur. Indoluit miserandæ sorti Rex victor, jussitque corpus demortui suis restitui more regio procurandum, Parricida Bessò meritis suppliciiis sublato. Ipse postmodum universæ Asiæ moderatus.

CAPUT TERTIUM.

De Alexandri factis post subactam
Persiæ Monarchiam.*I. Qualis Monarchia erat Alexander?*

Alexander cum veste & mentem mutavit, eum habitu Persico hominem libidini & barbaræ crudelitati deditum indutus, maximo partæ hæcenus gloriæ detrimento. Documento sunt, quæ sequuntur. Ac

1. Quidem potuit unica levicula mulier obtinere ab ebrío, regiam ut urbem Perfepolim in flammis ac cineres daret. Cujus rei die postero magna Regem poenitentia subiit.

2. Clytus eorum unus, quibus Rex dudum intime assveverat, cui & vitam primo in prælio servatam idem debuerat, morte luit, quòd nimium Regis fastum castigasset, ab eodem ebrío ac furioso in cœna confossus.

3. Callisthenem sapientiâ eximium, crudeli sanè supplicio naribus auriculisque mutilatum, ferræe inclusum cavæ, ludibrio futurum per compita jussit circumduci, quòd divinos honores, quibus se Rex coli voluit, coram ausus esset improbare.

II. Quem tandem exitum sortita est Alexandri vita?

Quæ Hephæstionem Ecbatanis, eadem Alexandrum Babylone perdidit perpotandi libido.

libido. Solemne Regi erat, convivia celebrare sumptu maximo, horum uni cum adfuisset, placuit jam non ferro, sed poculo certare, ac super mensam debellare combonem, non nisi perpotandi arte celebratum. Post assultus tentatos utrinque, Rex tandem succubuit; mox enim ingentes stomacho dolores, his febrilis ardor succedere, quem, cum vino compesceret affuso, & phrenesis accessit, cujus furor eundem consumpsit, cum annum vitæ ageret trigesimum tertium. Quanquam non desint, qui haustum venenum existiment. Itâ ante annos occubuit, ad cujus arma paulò antè orbis intremuit. Anno mundi ter millesimo septingentesimo trigesimo.

Quæ erat conditio Monarchiæ Græcæ ab Alexandri obitu, dum ea defineret?

Alexander unus unicus erat, penes quem (sexennio duntaxat) Græca Monarchia nullas divisâ in partes integra perstitit. Nec dum annâ duodecim effluxerant, & universon hujus germen exaruit, Monarchiâ verò diversa in Regna, ut Macedonicum, Asiaticum, Syriacum, Ægyptiûmque distractâ. Regum insignia sibi vindicaverant hi ipsi, quibus sub Alexandro prima in castris officia, & ab hujus excessu Provinciarum diversarum præfecturâ obtigerant.

I. Quis status erat Regno Macedonum, dum omninò cessaret?

Annos ferè quinquaginta septem supra centenos ab Alexandri obitu Regnum Macedoniae sub Regibus septendecim stetit integrum. Horum è numero primus Antipater. Philippus postremo proximus, juncto cum Carthagenensibus foedere, Romanis adversabatur, eamque ob rem ab his graviter quidem acceptus, at non folio dejectus. Perseus Regum ultimus & hic quoque cum Carthagine Romanis adverso foedere coaluit; hinc ab illis victus Romam deducitur, exatòque in ea calamitate biennio cessit naturæ, Regno Macedoniae Romanis posthac Provinciis annumerato. Anno mundi ter millesimo, octingentesimo, octogesimo septimo.

II. Quenam Asia, quam minorem dicimus, fuit conditio?

Hæc Antigono cessit; at post annorum triginta sex intervallum Syriae adjecta, nè huic quidem adhæsit perpetuò. Tandem divisa in minora quatuor Regna abiit, Ponticum nempe, Pergamenum, Armenum, Parthicum, quorum singula, postremum si exceperis, ante natum Servatorem Romanæ potestatis fuère; & Ponticum quidem, dum Mithridates, ejus regni ultimus, Pergamenum, dum Attalus, Armenum, cum Tygra-

nes ordine postremus imperaret, Parthico denique non nisi Servatore nato à Romanis occupato.

III. Quisnam Syriæ status fuit?

Intrâ ducentorum quadraginta novem annorum limites Reges numeravit Syriæ viginti duos. Primo horum Seleuco nomen, Antiochus Epiphanes ille erat, qui, Hebræi Nominis cum esset hostis acerrimus, Machabæos Pugiles in lege patria obfirmatos, ultimis affecit suppliciis: Tygranem Regem Syriæ ultimum Romani sede expulerunt, Syriâ Romanis deinceps Provinciis adscriptâ, relicto Tygrani, dum ei vita superesset, altero, quod habebat, Armeniæ Regnò.

IV. Quid rerum in Ægypto gerebatur post Alexandri fata?

Erant Ægyptiis sub Moylis ætatem proprii Reges, Pharaones compellati, Persis dein, tandem & Græcis adjecti. Denique ab Alexandri obitu, postquam trecentorum fere annorum spatio Reges tredecim sibi successerant, armorum jure Romanos dominos habuere. Fuit Ægypti Regnum ultimum omnino, quod Monarchiæ Græcæ subjacebat. Primus Græcorum ei Regno Ptolemæus Lagides præerat, à quo & qui successerant, Reges, Ptolemæi sunt nominati. Ptolemæus Philadelphus, literarum cultor vere Regius, septies centena librorum millia

com-

comparavit: hic iussit divinos codices septuaginta duorum interpretum operâ in Græcum idioma converti. Sapientes hi, etsi in diversa conclavia, quibus includebantur, divisi essent, ad ultimum tamen literarum apicem prodigioso eventu convenerunt. Regina Cleopatra, Romani Antonii infamis amoribus, ab Octavio capta, Romamque translata fuit, ducenda propediem in triumphum, quod genus opprobrii hausto veneno, vel, ut aliis placet, admotâ pectori viperâ, prævertit, post cujus fata Ægyptus obvenit Romanis. Atque ita Monarchicum Græcorum imperium, postquam trecentos annos steterat, collapsum est, mundi anno quater millesimo vigesimo quarto.

Observanda circa Græcam Monarchiam.

I. Cur Monarchiam hanc portentosa statura ære signabat?

Ut metallum, sic & Regnum Græciæ commendabat soliditas. Certè hujus conditor fortissimo milite, veluti ariete æneo universam Asiam sibi subditam fecit. Æs omni caret splendore; maluit proin Alexander rerum gestarum gloriâ, quam evanidis auri & argenti fulgoribus orbi inclarescere.

II. Cur Græcia viris Sapientiâ belloque inclytis ita excelluit?

Fructus hi erant legum, quas prudentissimas & habuit, & coluit.

3. Cu

III. Cur Alexander copiis multò inferior Darium longè superiorem toties superabit?

Quòd Macedones teneris ex annis rebus duris ac bellicis; Persæ mollibus duntaxat, affvescerent.

IV. Quem in finem Ludi Olympici à Græcis frequentabantur?

Ut Juventus Græca prima ab ætate bellicis exercitationibus apta redderetur.

V. Quanam potissimum ratione persuasus Alexander ad subjiciendam sibi Persiam animum adjecit?

Ingenti prorsus ac satiari nescia Gloriæ cupiditate, quâ ad summa quæque audenda identidem urgebatur.

VI. Unde post captam ab Ipso Asiam tanta in Alexandro morum mutatio?

Ab otio, amorèque voluptatum.

VII. Unde post Alexandri obitum Regni Græci divisio exstitit?

Quòd Alexandro par nemo succederet; qui vel animo vel ingenio imperium adeò vastum tueri possset.

VIII. Num Alexander in Sortis fastigio collocatus, verè dici beatus potuit?

Minimè istud; quod enim & labore arduo comparatur, & modico admodum tempore

50 *Pars IV. De Monarchia Græcorum.*

retinetur, animum verò magnum beare non potest.

IX. Quo tandem modo Providentia summi Numinis Monarchico Græcorum imperio in bonum electi populi fuit usa?

Dum gregem suum numero exiguum adversus Græcorum vires ità protegeret, ut premi quidem à Syris, nunquam tamen opprimi pateretur. Sic futuræ prælusit Ecclesiæ, contra quam inferi nunquam essent prævalituri.

X. Quam ex hætenus intellectis Christianus Lector doctrinam deducet?

Omnem Sæculi pompam Alexandri gloriæ esse persimilem, quæ, ut ut maxima, repente evanuit.

PARS IV.

De Monarchia Romana.

Universa, latissimèque patens Historia partes duas complectitur; prior ea continet, quæ ob sui insolentiam ante institutam Monarchiam præ aliis memoriam merentur: posterior verò illa, quæ Monarchas ipsos ad ætatem usque nostram concernunt. Notandum, gestorum Constantini partem duntaxat aliquam hinc à nobis referri, partem eorundem alteram, alteri loco servari.

Memo-

Memorabilia Romana usque ad primum Universi Imperii moderatorem.

Adverte 1. quæ ante Romam conditam, 2. quæ post conditam, sub Regibus, 3. quæ sub Consulibus gesta sint.

CAPUT PRIMUM.

De statu Italiæ ante ædificatam Romam.

1. *Quanam Italia conditio erat, quo tempore primi eidem Reges imperabant?*

Quæ de tempore illo habentur, incerta omnino sunt, quòd eorum pleraque figmentis conspersa sint. Ajunt, Reges unum supra vicanos, Romulum præcessisse in imperio, primumque eorum exstitisse Janum, quem subin inter Deos locârunt fronte gemina spectabilem: alterâ, quæ Juvenem referebat, hujus in futuros annos providentiam, alterâ, quæ senem, ejusdem experientiam ex præteritis, designaturi. Jani honoribus templum, cui à Pace nomen, Romæ erectum stetit, solitum aperiri, quoties Mars immineret, claudi solitum, quoties ille discederet.

II. *Quanam mutatio in Italia terris post eversam Trojam?*

Delatus in Italiam sub annum mundi bis

millesimum octingentesimum septuagesimum primum Æneas Trojanorum Principum unus, cum Laviniam Latini filiam solemnî Hymenæo sibi junxisset, à Regis excessu in administrando Regno, & ipse & filii hæredum jure successère.

III. Quisnam paulò antè, quàm Roma conderetur, eventus occurrit notatu dignior?

Desiderabat Procas Numitoris ac Amulii Genitor, sua ut post fata superstites filii divisum inter sese imperium haberent. Displicuit Amulio mens ea Patris; rejecto hinc fratre, Egestho ejusdem filio cæso, filiaque Rhea Sylvia ad Vestalium ædes detrusâ, quò throni esset securior, sibi Regnum solus vindicavit.

Ubi Rhea Sylvia Romulum ac Remum ubi peperit, mox utrumque Amulius Tyberinis fluctibus jussit submergi. Verùm pepercè undæ gemellis infantibus, exposuère in litus proximum, ubi, ut fama est, à Lupino lacte, vel à mulierum una, quas Lupas dicunt, nutriti, denique Pastori Faustulo educandi cessère.

Postquàm adolescentes suo à nutritio pastore didicère, quo oriundi stemmate, quas in spes prognati, quibus itèm fati destinati fuissent ab Amulio, intimis sensibus commoti, adlecta sibi fida pastorum Manu crudelem Amulium suavit in arce confodiunt, Numitore

tore per vim nuper ejecto, regium rursus restituito in solium, Numitor gratias habiturus iis, qui se ad thronum denuo evexerant, spatium terræ donat amplum inprimis, facitque urbis ædificandæ copiam. Accipitur oblatas favor, & cum annus iret à mundo condito ter millesimus, ac primus, conditur & Roma.

CAPUT SECUNDUM.

De rebus scitu dignioribus post Urbem conditam, cum ei Reges imperarent.

1. Quid de Romulo Regum Romanorum primo memoria proditur?

Huic ut nomen, ita & primos ortus debet Roma; nec enim erectam penitus eam Remus spectavit, occisus à fratre, quod urbis incenia humiliora etiamnum, per ludibrium transiisset. Sub ea tempora Romam, non tam civium, quam nequissimorum hominum receptaculum dixisset, ita indulgente Romulo, quin & promovente; fecit enim hic, ne uxores his deessent. Spectaculum Romæ dandum commentus ingentem Sabinarum numerum eâ escâ propositâ pellexit in urbem; & vi quoque adhibita in eadem retinuit. Res ea cum Sabinis Romanos etiam armatos commisit. Nec diu tamen bellum

id tenuit, cum Sabinorum Filix intercederent, palam contestatae, Romanis à maritis recessuras se nunquam. Consecuta hinc quies primò, tum pax, tandem & utrinque amicitia. Qui opibus Romanos inter cives pollebant præ aliis, *Patrum*, horum filios *Patriciorum* appellatione donavit Romulus. Divisa subin plebe in tribus suas, singulis *Decuriones* statuit, oentenis omnino Senatoribus sibi adscitis, qui in regenda urbe suis ipsium curis, laboribusque juvarent. Tandem, quòd Legum ab se latarum rigidus nimitum exactor esset; clam sublatus è medio, inque syllabum *Deorum* relatus *Quirini* sub nomine venit. Anno nascentis mundi ter millesimo trecentesimo trigesimo octavo.

II. Qualenam Numæ Pompilii secundi Regis Romanorum regimen?

Hic idolis & Ministros & aras, & certos cultus dedit, ac præcipuè magnificum Jano templum. Annum, qui denis duntaxat constabat mensibus, ut posthac constaret duodecenis, instituit. Complura sanxit præterea, regimini politico opportuna inprimis.

III. Qualis erat in suos Rex ordine tertius, Tullus Hostilius?

Tullo militarem primò peritiam, tum & gloriam Romani debent; primus enim erat, qui Romanæ Genti *Læuros* intulit. Ipso jubente

bente tres Horatii Romani fratres, cum tribus item Curiatis Albæ natis, mutua bella confecere. Ex Horatiis continuo gemini ferro succubuere. Tertius Curiatios singulos singulis cadibus prostravit, Victorque rediit. Stetit penes Tullum potestas Regni ad annum usque mundi ter millesimum quadragesimum decimum quartum.

IV. Quid de Anco Martio, quarto Romanorum Rege posteris traditur?

Hic Romæ nova struxit moenia, ipsamque civitatem majora produxit in spatia. Urbem Ostiensem loco, ubi Tyberis sese exonerat, idem ædificavit.

V. Quid de Tarquinio Prisco, dum Romanos regeret, perhibetur?

Græcus natione, oriundus Corintho Romæ domicilium fixit. Hunc ceu Virum notum prudentiâ Ancus Martius suismet duobus filiis delegit tutorem, quam ille provinciam ea laude sustinuit, ut ei tandem imperium obtingeret universum. Sua Tarquinio insignia Reges debent Romani, ut qui eorundem usum primus instituit A. M. ter millesimo quadragesimo trigesimo septimo. Præfuit Regno ad annum ter millesimum quadragesimum septuagesimum secundum.

VI. Quam laudem à regendi arte tulit Servius Tullius?

Magnam sanè, ut qui Romam non spatiis modò, sed & ordine Politices insigniter amplificavit. Sub annum M, ter millesimum quadringentesimum septuagesimum septimum, annos imperii sui protendit ad mundi annum ter millesimum quingentesimum secundum.

VII. Quenam ultimo Romanorum Regi Tarquinio indoles? cur Romà pulsus?

Indoles ei erat furore plena, fastique. Hic, dum fortè hortos regios obambulare, summos papaverum vertices decussit, eo facto significaturus filio Tarquinio post captos Gabios in Magnatum capita pari ferocia deserviendum. Quo ex tempore Regno præfuit, ea ferè re una sibi laudem paravit, quòd Capitolinam arcem excitaverit. Cæterum ob mores pessimos, ut indignus imperio una cum stirpe ejectus est Urbe. Regum hic fuit postremus, cui subrogati mox è Consulibus gemini, qui rem publicam cum potestate procurarent. Anno ter millesimo quingentesimo quadragesimo quinto.

CAPUT TERTIUM.

De memoratu dignis sub regimine Consulum.

Adverte, quanam fuerit Consularis forma regi.

regiminis. Deinde per sequentes paragraphos: imò quid ante, addò quid durante, et quò quid finito bello Punico Romanis evenerit.

Qua erat forma Consularis regiminis?

Amplissima fuit potestas Consulium sub prima tempora, ut, quæ à potestate Regum eo ferè uno capite distabat, quòd Consulibus in annos singulos novi duo succederent. Tum, flagitante sic plebe, delecti fuere & alii, qui plebem tuerentur, tribunus plebis inde nuncupati, quorum potentia usque eò invaluit, ut populus auctoritatem Consulium omnino supprimeret. Successere illis Decem-Viri, penes quos tempore aliquo rei summa perstabat, dum tandem ea rursus ad solos Consules universa rediret. Sed ne hæc quidem methodus inquietis subditis placuit diu, modò belli Ducibus, modò Consulibus rem publicam administrantibus. Tandem in eam ab omnibus sententiam ventum est (quæ jam dudum populo fuerat) ut Consulium alter legeretur è plebe, quæ regendi forma perseverabat, dum Imperatores gubernarent Imperium. Quando novarum quidpiam difficultatum nascebatur, Dictatores electi sunt, quibus potestas erat, quæ Regibus, ea tamen lege, ut eorum, quæ antè egerant, redderent rationem. Post abrogatos Reges, iisque subrogatos Cæsares conti-

nuis Roma bellorum fluctibus impetebatur.

§. PRIMUS.

Quæ Romanis evenerint ante Punicum Bellum.

Quingentos intra annos antè, quàm bellum oriretur Punicum, angustiores eò usque limites magnis auxère incrementis Romani, quando universam sibi Italiam subjecère, quæ tamen ex re ipsis bella septem horrida nata, quæ sequuntur.

I. Quid in bello adversus Hetruscos accidit Romanis?

Imploraverant ejecti Italiâ Tarquinii Porfennam Hetruriæ Regem, ut hic rursus sceptrum, quod Romani ademerant, iisdem denudò armatus redderet. Addixit Porfenna operam, quam tamen Romanorum Heròes duo, ratione, quæ sequitur, elusère.

Alteri nomen Horatius Cocles. Hic inimico agmini, dum per Tyberinum pontem Urbi imminet, mira dexteritate dimicans, unum se obicem ponit, dum ponte post terga dejecto ad suos felici natatu per aquas evaderet.

Alter Mutius Scævola erat. Mutato hic habitu in Porfennæ castra contendit, ipsum sua manu Regem interfecturus: sed aberravit illa à scopo, dum unum è regiis Ducibus, quem

quem pretiosior cultus à Rege haud satis distinxerat, prosterneret. Errorem hunc sum Scavola ut castigaret, exerrantem manum ardentibus prunis iminisit, suo dolori has insuper minas adjiciens: esse Romanis ex Equitibus omnino trecentos, qui junctis contra Porfennam studiis errorem suæ hujus dexteræ certiore manu essent correcturi. Exarmavit ea loquentis libertas sic Regis animum, ut Mutium vinculis, Romam metu, pace data continuò liberaret. Anno M. ter millesimo quingentesimo quadragesimo septimo.

II. Quis successus Romanis cum Veientum Populo?

Quàm sinistrè jacta est prima hujus belli alea, tam prosperè cecidit suprema. Persuaserant sibi Fabii (stirps fuit inter Romanos inclyta) unos se futuros pares, qui præsens bellum optato fine coronarent. Hinc trecenti numero cum multa clientum turba in hostem moverunt. At res secus evenit; nam una strages Fabios omnes delevit eo duntaxat relicto superstite, quem prima ætas armis exitioque subduxerat, Romæ delitescentem. Contigère hæc anno M. ter millesimo quingentesimo septuagesimo septimo.

III. Quid memoriâ dignum occurrit, dum Romani bella cum Faliscis gererent?

Admoverat Camillus Faleriæ (metropolis

ea erat) Romanas copias, cum ecce! Ludi
 cuiusdam publici moderator, nobilium pue-
 rorum stipatus grege extra Urbis moenia Ca-
 millo se offert, ratus, futurum, ut oblato tam
 liberali pignore oppidani se dederent, Ca-
 millus verò industriam hanc suam manu mu-
 nifica remuneraretur. At perfidum homi-
 nem dedignatus Camillus puerorum singulis
 porrigi virgas jubet, quibus instructi pro-
 ditorem in urbem, unde advenisset, reverti
 egerent. Hoc Camilli ingenium ita placuit
 obsessis, huic ut sese ultrò permitterent. An-
 no mundi ter millesimo sexcentesimo sexa-
 gesimo.

*IV. Quo armorum successu Galli contra
 Romanos sunt usi?*

Usi fuere successu aliquo, vel, si mavis,
 nullo. Postquam Galli universam latè Italianam
 quà ferro, quà flammis miserè devastassent,
 ad ipsam Romanam avinos adjecere. Jamque
 post expilatam, incensamque urbem eò pro-
 cesserant, ut admotis tenebrarum beneficio,
 scalis, Capitolii moenia superarent, cum anse-
 res insolitis stridoribus Marco Manlio arcis
 Præfecto hostem prodidere. Quo ex tem-
 pore id avium genus, ut cui suam Roma sa-
 lutem debeat, Capitolina in arce magno sem-
 per pretio fuit. In eam denique sententi-
 am cum Manlio venere Galli, obsidione ur-
 bem se liberaturos, ubi mille auri libris eam
 liber-

libertatem oppugnati cōemerint. Mora multa non fuit, & numeratur peculium, quod petitur, at, dum inter altercantium turbas aurum examinatur, advolat cum suorum manu, quam tumultuariè collegerat, Camillus, cogitque hostem & prædam relinquere, & Urbem. Repetièrè quidem Galli eandem sæpius aream, indè tamen nunquam, nisi magna suorum clade reversi. Sæviera sub eam tempestatem in Romanos lues pestifera, simul & portentoso hiatu terra patebat, cum oraculo edocentur cives, tum malo denique finem affuturum, ubi thesaurus urbis maximus ei voragini pabulum fieret. Excitavit ea vox Curtium nobilissimum Equitem, ut conscenso protinus equo ipse habitu, armisque insignis hianti cavernæ generoso saltu sese præceps immitteret, daturus eo facinore thesaurum maximum, quem ille fortem animum existimabat. Et verò vix præceps Curtius iverat, & minui civium funera expere. Anno ter millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo.

V. Quonam Marte Romani cum Samnitibus pugnarunt?

Non nisi multis, magnisque stetit laboribus, dum tandem Romanis subderentur Samnites. Ad urbem Caudium Romano milites nimium arctæ; nam inimico vallatus exercitu eò redactus est angustiaram, ut seminudus,

nudus, omniumque patens ludibrio erectam furcam pronus in poplites perreptare haberet necessè. At turpissimam labem hanc, Romanæ impactam Genti, ultima luerunt perniciæ Sannites. Anno M. ter millesimo septingentesimo octogesimo secundo.

VI. Quid in bello cum Latinis gesto memorabile?

Torquatus Manlius eo in bello filium proprium capitali supplicio sustulit, quod is non expectato Parentis imperio hostem aggredi fuisset ausus, quanquam prælium id cesserit Romanis ex voto. Anno ter millesimo septingentesimo decimo quinto.

VII. Quisnam bello cum Tarentinis suscepto exitus fuit?

Sub finem exoptatus omnino. Piratarum more naves Romanorum Tarentini invaserant, eorundemque Oratorem despexerant superbè, quam ob rem illi in Tarentinos movère armati. Superati primò certamine Tarentini à Pyrrho Epirotarum Rege subsidia petière. Adfuit ille, & quod secum elephantos duceret, eam usque in pugnam animal haud cognitum Italis, non terrori modò Romanis, verum & exitio fuit, ut quos acie profligavit, eo tamen propriarum copiarum damno, ut asseverare auditus sit, parem se victoriam vel suis hostibus exoptare. Dum

verò

verò identidem instaurantur prælia, succubuit Pyrrhus, ut adeò sex annorum spatio extenuatus viribus, minimè invitus remearet ad suos, Tarentinis Romanorum potestati subjectis.

§. SECUNDUS.

De memorabilibus Romanis tempore triplicis belli Punici.

1. Quanam in primo bello Punico notata digniora contigere?

Carthaginenses, qui Africam incolunt, dicebantur & Pœni. Regio, quam tenuere, terra Punica, unde & bello Punico appellatio facta. Moverat Carthagini Romana felicitas, quâ in Italiæ terris florebat, dudum invidiam; veriti proin Pœni, nè eadem novis incrementis succresceret, sua horum triumphis arma objicere constituebant, nec diu abfuit exequendi hujus consilii opportunitas. Et Romani, & Pœni suam esse cupiebant Siciliam; quare in hanc arma parabantur ab utrisque. Cùm verò intrà annos viginti ac tres, quibus bellum illud flagraverat, penes Romanos ut plurimum staret victoria, seu terrâ seu mari dimicaretur, pax à Victoribus petenda Carthagini fuit. Nec rejecta petitio, eo tamen pacto, ut & Siciliam ipsis cederet, & septies ac vigesies centena nummum

mum millia numeraret. Anno M. ter millesimo octingentesimo duodecimo.

11. Quid de altero cum Pœnis bello memorandum venit?

Alteri huic bello primas faces attulit Saguntus, Hispaniæ civitas, ab Hannibale Carthaginensium Duce fortissimo cœpta oppugnari. Cùm enim urbs ea Romanis esset juncta foedere, eorum quoque sub præsidio fuit.

Hannibal, qui novem puer annorum solemni sacramento odium in Romanos ad aras sponderat, palàm denunciato illis bello cum Pœnorum exercitu trans Alpes in Italiam movit, eo armorum successu, ut quaternis è præliis, Romanis cadentibus, ipse victor rediret. Certamine, quo ad Cannas pugnatum est, ultimo, quadraginta suorum millia Romanus desiderabat. Pretiosi ex auro annuli cæsorum ea strage Romanorum Nobilium complures modios explevêre, quos subin Hannibal illustre documentum victoriæ, Carthaginem submitit.

Prostravit ea clades aded vehementer Romæ superstitis animos, ut conclamatum penitus de salute fuisset, si suâ Victor fortunâ in rem suam uti melius novisset; dum enim hic, nescio quas moras nectit, spatium Romanis fecit, quo fractas illi vires aliquantum reficerent. Certè Fabius Maximus, propè unicus rem amissam restituit; & cunctando qui.

quidem, quo Hannibalis robur magnam partem infregit. Dicitur inde Fabius *Cunctator*. Ceterum interea temporis ita vires, & cum his virtus pristina rediit Romanis, ut pares brevi essent, qui inimicam potentiam soli repellerent.

Ea inter Italos mora cum Hannibali in dies gravior accideret, subsidiarias Carthagine copias accivit. Jamque Asdrubal frater octoginta suorum millia fratri erat juncturus, cum interceptus à Romanis fuit, cæsusque. Subin Hannibal, se in Africa tutiora recipiens, Africano à Scipione (à perdomita Africa sic nominato) excipitur, premitur, profligatur. Factum inde ut Carthago pacem supplex peteret, nec repulsam ferret, ubi data fide promississet, nunquam posthac futurum, ut Romam non annuente, ulla cum aliis arma confereret; futurum præterea, ut suam classem ad navium triginta reduceret numerum. Gesta hæc sub annum ter millesimum octingentesimum quinquagesimum secundum.

Spatio illo temporis, quod ab altero ad tertium usque cum Pœnis bellum fluxit, Macedones sibi, Syrosque subjecere Romani.

III. Quo tandem sine terminatum est tertium cum Pœnis bellum?

Postquam Pœnos inter & Romanos ipsis quinquaginta annis firma pax stetit, Ro-

mani denuò ad castra rediêre, nempe à Carthaginensibus provocati, dum hi contra datam ab se fidem Masinissæ Numidiæ Regi, non requisitis ea super re Romanis, arma intulissent. Catoni hæc stetit sententia, sola ut Carthago, caput tumultuum, pœnas exsolveret, diruta penitus & æquata solo. Multum ab hoc diversus Scipioni animus, volenti, infringendam quidem Pœnorum potentiam, eliminandam non item; habituros enim hac ratione Romanos, quo sua inimicis in jugulis arma, velut ad cotem identidem acuunt, nè obducta inertî rubigine sibimet ipsis plagas omni bello funestiores consciscant. Verùm mutatis rursus consiliis, idem Scipio Carthaginem evertit, cum incolæ oblatas pacis condiciones respuerent. Tenuit obsidio quadriennium, quo oppidani intentatum nihil reliquerant, ut obsidentium frustrarentur conatus. Ubi ferrum ad procudenda arma defuit, in ejus vicem argentum aurumque accersebant: tigna ædium aptabantur in naves, è capillis mulierum funes parabantur. Tandem vi expugnata civitas, nè flammis interiret hostilibus, ipsa sibi faces subjecit, quibus septendecim dierum intervallo consumpta subsedit in cineres, cum hac & bellum. Universa Africa Romanis posthac Provinciis annumerata. Anno mundi ter millesimo nongentesimo octavo.

§. TERTIUS.

De bellis, quæ Romanæ Genti fuere cum externis post everfam Carthaginem.

Per singulas orbis tunc cogniti partes, Europam, Asiam, Africam sua Romani arma circumtulere, postquam bello Punico fuisset finis impositus. Argumento, quæ infra referentur, sunt.

I. Quo eventu progressi sunt per Europam Romani soluto bello Punico?

Sæculum fluxit integrum à bello Punico, usque dum suos Roma Cæsares haberet, quæ intra tempora universam sibi Hispaniam Romani subdidere post urbem Numantiam, quam annorum quatuordecim obsidione eò redegere, desperatis ut rebus finem factura, igni ferroque semetipsam perderet. Julius Cæsar Galliam Romanis Provinciis suorum virtute armorum adjecit. Effecit hic ipse, ut Britannia singulos in annos tributa penderet Romanis.

Cymbrî, qui Dani sunt hodie, postquam Romanorum exercitus quatuor, continuis totidem præliis delissent, tandem ipsimet unâ cum armorum Sociis Teutonibus prope Aquas, quæ Provinciæ civitas est, succubere, ducentis & nonaginta militum millibus

partim cæsis, partim suo cum Rege Teuto-
bocho in vincula abstractis. Ariovistus Rex
Teutonum & ipse Julio Galliam cæssit, præ-
liò superatus, ultrâque Rheni littora se co-
actus recipere.

*II. Num prospera Romanis res in Asia
fuere?*

Prosperæ omnino; nam primò quidem Re-
gnum Pergamenum, thesaurique cum hoc
opulentissimi cum ultimo ejus Gentis Rege
Attalo: tum Armenum, sub Tygrane: Pon-
ticum dein sub Mithridate, Regionum ear-
um Rege postremo, sub potestatem venêre.
Fuit Mithridates viginti duarum notitiâ lin-
gvarum clarus, clarus item ferro, quod Ro-
mani multùm persensêre, diùque. Hic, nè
in hostium manus veniret, sua ipse fata prior
occupavit mucrone, ubi venenum antè hunc
ipsum in finem hausisset innoxius. Porro
Romani Hebræos, quos primum sibi junxe-
rant foedere, fuerântque contra hostes tuta-
ti, hos denique ipsos sibi tributarios fecêre.

III. Quid rerum in Africa iidem gesserunt?

Jugurtham, qui Numidiæ solium per vim
invaserat, armis petierunt, quæ tamen hic,
datis muneribus, tam dexterè elusit, ut diu
extra teli jactum graviorem esset. At non
perpetuò valuit ea industria; nam captus ab
hostibus, ductusque in triumphum Roma-
næ civitati spectaculo juxta ac ludibrio fuit.

Sed

Sed & Ægyptus, ut aliàs memoravimus, post fata Cleopatraz Romanorum Imperio accessit.

§. QUARTUS.

De bellis Romanorum intestinis ante Monarchiam conditam.

Dum penes Consules Imperii fasces essent, attigerat Romana felicitas supremum verticem. At mox inde deturbata est armis domesticis, iisque multo suorum sanguine horridis, quando jam in Magistratum cives, jam Patritii in semetipsos mutuis odiis, cædibusque surrexere.

1. *Quæ bella Populo adversus Senatum erant?*

Quas Tribuni plebis populi bono Leges sanxere, eadem ipsæ, ceu totidem scopuli fuere, ad quos allisa quies publica concideret. Harum unam dixere legem *Agrariam*, quâ Nobilium usibus certa terræ portio designabatur, portione, quæ supererat, relicta civibus. Aliam nominavere *Fumentariam*, quod communi ære conservari Granarium vellet, unde sustentando Populo pars assignata cederet. Tertiæ legi *Judiciali* appellatio, quæ & Senatores, & Equites publicis adesse consiliis, ac ferre calculos imperabat. *Lex Civitatis* Jura eadem, quæ civibus, fœderatis quoque tribuebat. Atque ex lege

hac bellum emerfit *Sociale*, dum foederati negata sibi civium jura ferro expetebant.

2. In Siciliae terris servi contra Dominos sese armârant, quòd hi potestate sua uterentur asperius. Et verò à servis Romani profrati sunt compluribus in præliis, denique tamen ipsi, qui vicerant, missi sub jugum imperata rursus fecêre. Bellum hoc à servis *Servile* nuncupatum. Spartacus Gladiator, & ipse sibi servorum adsciverat manum, quæ permolesta initio Romanis exstitit, dum tandem pars seditiosorum potior caderet ferro.

3. Impius Catilina, quòd affectati honores Consulis ei negarentur, facta cum æqualibus conjuratione, Romam flammis destinavit. Verùm scelerata consilia detecta in tempore Orator Cicero, qui sub eam tempestatem & Consulisungebatur officio, dissipavit penitus, evertitque. Conjectus igitur in fugam est primò Catilina, paulò post & è vita abiit, ubi latronum exercitum, quem per eos tumultus corraserat, prælio amisisset. Anno mundi ter millesimo nongentesimo nonagesimo primo.

II. Quenam bella Patritii invicem gesserunt?

Tria: & primo quidem Sylla, Marius, ac Cinna, altero Crassus, Pompejus, & Cæsar. Tertio Lepidus, Antonius, Octavius mutua arma conferebant.

1. Marius & annis gravis & armis inclytus,
cum

cum ægre admodum ferret, Syllam juvenem copius in Asiam ducendis præfectum, illud tandem apud Senatum potuit, ut hic commissio Syllam officio amoveret, Mariumque sufficeret. Ablatos sibi honores Sylla tam acerbè sensit, ut ultimos in furores exæstusans, copiarum partem Romæ admoveret, pulsoque inde Mario Cinna Consulem diceret, à quo novâ rursus sententiâ exercitui præfectus, perrexit in Asiam, bello Pontico finem daturus.

Vix ille abierat, & Cinna desertis Syllæ partibus Mario adhæsit, omnibus, qui à partibus Syllæ steterant, & Româ pulsis, & eorundem fortunis direptis in spoliis.

Dum hæc in urbe geruntur, ex Asia redux advolat Sylla, adversæque partis centena omnino millia vel exilio mulctat, vel capite. Ipse à Romanis, Dictatoris perpetui dignitate insignitur, cui post exactum triennium ultro renuntians, annum qui vitæ supererat, voluptatibus tradit, & pediculari tandem morbo conficitur.

2. Crassum inter, Pompejum, ac Cæsarem ut animorum, sic & armorum erat arcta Societas, quod tamen vinculum mors Crassi infregit, Parthico nimirum in bello extincti. Morientis ori liquefactum hostes aurum ingessere, eo tormenti genere nimiam hominis avaritiam castigaturi. Coorta subin

ter duos contentio, num Cæsari potestas prima, num Pompejo competeret? formidandum bellum accendit. Primus inimica signa Cæsar extulit, quando Pompejum eiecit Italiâ. Nè verò aurum, nervus belli, ipsum deficeret, expilato Romæ ærario centenariorum argenti aliquot millia secum in Hispaniam avexit, turbas, quas Pompejani illic concitaverant, compositurus. Indè delatus in Asiam Pompejum ipsummet aggreditur, quem & Pharsalicis in campis acie devictum eò redegit, ut à fuga salutem peteret, in Ægyptum contendens, quæ tamen ei terra exitio fuit.

Cæsar subinde composito, quidquid seu in Asia seu Europa tumultuum supererat, triumphantis ritu Romam ingreditur, Dictatorisque perpetui honoribus ornatur. Uovs denique habenas imperii capeffit, qua ex re à multorum calamis Imperatorum Romanorum primus celebratur. Cæterùm, quàm ampla potestas Cæsari, tam & fuit brevis. Annus enim non abiit, & in ipsa curia Romæ à conjuratis tribus ac viginti confectus vulneribus, occidit, turbatæ libertatis publicæ infimulatus. Fuit Cæsar hic militari gloriâ non inclutus modò, sed facilè omnium summus, ut cui quinquagenis è præliis diversorum hostium triumphatori Roma applausit. Verùm, quàm magnus bello, tam infamis

mis avaritiâ, ambitione, libidine, idem exstetit. Ejus tamen memoriæ è mensibus unum, quem Quintilem antè indigitârunt veteres, jam Julium dedicavêre. Cæsus anno mundi quater millesimo decimo.

3. Octavius Nepos Cæsaris, quem & Hæredem suum idem dixerat, inito cum Lepido, Antoniôque fædere, tres in partes divisum tenuêre Imperium, undè sunt & *Trium-Viri* nuncupati, improbantibus licèt eam regendi methodum Cassio, ac Bruto, & ambobus pro libertate Romana acriter dimicantibus. At successu nullo; nam uterque in Macedonia acie superatus, nè superstes porò viveret probro, manu quivis sua obtruncatus periit.

Sed & *Trium-Viratus* hic integer diu non stetit, Lepido non jam suo, sed Octavii arbitrio agere coactò, ut cui, nescio quid similitatis cum illo intercederet, nec resistendi par suppeteret copia.

Antonio Socero, annuente Senatu, bellum denunciârât Octavius, tum quòd is Octaviâ sorore suâ repudiatâ, Cleopatram sibi conjugem superinduceret, tum, quòd fama esset, unum illum Ægypto dominari constituisse. Et verò cessit Octavio ex animi sententia belli alea, Antoniô ad promontorium Actiacum in Epiro situm castris exutò, ac

subin, dum fugitivus Ægyptum peteret, suamet manu confossô.

Stetit ergo penes unum Octavium rei universæ summa, itâ consentiente Senatu, itâ annuente populo, dum mundus annum numeraret quater millesimum vigesimum quartum, quo & Natales accepit suos Monarchicum Romanorum Imperium potestate Consulium, Reique publicæ penitus extincta.

Notanda circa Romanam historiam antè, quàm Monarchicum imperium esset.

I. Cur in Nabuchodonosoris statua crura ferrea Romanum Imperium designabant?

Ad demonstrandam Romani potentiam Imperii, ut enim ferro metalla cedunt reliqua, itâ Romano imperia cætera.

II. Unde Romanis tanta felicitas existit?

Tum quòd felicitate illa DEus virtutes eorundem politicas, Justitiam præcipuè coronaret: tum quòd ob abominabilem cultum idolorum, aliâque enormia flagitia præmium aliud dare non possêt. Tum quòd horum Respublica optimis legibus regeretur.

III. Quinam apud Romanos Divini erant ritus?

Risum hi merebantur; tot enim sibi Deos Romani finxerant, ut vix locus privatis in ædibus

dibus aut campis existeret, cui non certus quispiam Deus præfideret.

IV. Unde in re tanta, tanta profuxit insania?

Quòd ad terrena duntaxat procuranda, servanda, augenda, curas Romani, cætera tam sapientes, suas protenderent, parùm solliciti de veri Numinis vel notitia, vel cultu.

V. Cur Romani antè, quàm Monarchas haberent, tam paucos habuère literatos?

Quòd eis res plerumque cum armis esset: inter arma verò, ut leges, sic & artes filere soleant.

VI. An Julius Cesar rectè primus Romanorum Monarcha nuncupatur?

Licèt talis re ipsa is fuerit, titulò tamen Monarchæ à Scriptoribus universè non donatur, quòd eo regnante, Romanus Populus libertatis suæ umbram saltèm aliquam tueretur, quæ regente Imperium Augusto, & ipsa disparuit, ipsèque à Senatu, Populòque Romano Imperator proclamatus.

De Romanis Imperatoribus usque
ad Constantinum Magnum.

CAPUT PRIMUM.

De Romanis Imperatoribus Sæculi
primi post Natum Orbi Servatorem.

1. *Quis Romanorum primus Monar-*
charum fuit?

I. Augustus.

Finito ad Actium prælio, Romani Imperii
Monarcha primus salutatur à Senatu, Popu-
loque Romano Anno mundi quater millesimo
vigesimo quarto. Fuit Augusto magnus ac
liberalis in omnes animus. Quos præ cæte-
ris Doctrina commendavit, hos ille cæteris
multò præhabuit. Quare Virgilius, cum
hoc & Horatius eidem primo fuere in præ-
tio. Ut aded regnante Augusto, & Liberales
pariter artes residerent in solio. Comuni
ab omnibus ore *Patriæ Pater* audiebat. Eam
ab omnibus commendationem tulit, ut vox
una omnium esset, Principem, qualem in Au-
gusto suspicerent, vel nunquam debuisse huic
mundo nasci, vel certè huic nunquam per
mortem subduci. Principis aded Romanis
dilecti, æstimatique memoria, ut & in poste-
ris perennaret, hujus nomine mensis Augu-
stus, quem antè Sextilem nominârunt, dona-
tus est.

II. Qualis Augustus in Prædonem publicum fuit?

Quod in Caracotta animi excelsi argumentum dedit, ante alia celebrari meretur à Posteris. Multo Augustus ære Caracottæ prædonis caput licitatus erat, cum ecce! ipse prædo se Augusto sistit, pretium, quod pactus cum eo Cæsar fuerat, qui Caracottæ caput offerret, animosus exposcit. Acquiescit petito Augustus, pretium rependit, &, quod omni est pretio potius, vitam condonat.

III. Quo frano Augustus iram còercuit?

Eò, quod Athenodorus, Sapiéntium unus, eidem suggestit. Ubi ei animum affectione tentari persensit, mox recitatis silentiò Græci Alphabeti literis spatium mansuetudini, quâ ubique, semperque inclaruit, dedit.

IV. Quis modus, quisve terminus regiminis Augusti fuit?

Ipsos quatuor supra quadraginta annos ad Clavum Imperii confedit, ut plurimum nullis tentatus vel seditiosorum turbis vel hostium armis. Solitus timore ac amore, beneficiisque suorum sibi animos subicere, &, ut ut abundè consilii ipsi suppeteret, aliorum tamen placita lubens admisit, si quod majoris momenti negotium occurreret.

V. Num vitiiis Augustus caruit?

Caruit minimè, & fædæ libidinis, & avaritiæ

tix sordes virtutum aliarum splendorem obscurabant summopere. Et avaritix quidem documento illud esto, quod Licinio Præfeto evenit: cõegerat Licinius malis artibus è subditorum crumenis peculium, quodd, cum Augustus compertum haberet, imò coràm spectaret ingentem auri vim, bono Principis, ut prætexebat, adeptam subditis, non modò pœnas ab homine non petiit, sed hujus quoque studia dilaudavit. Porrò indignum Imperatoris animo illud erat: ubi intellecta suarum clade Legionum, quibus Varus præerat, in eum animi moerorem abjectus fertur, ut menses aliquot antè abirent, quàm Augustus à pallore, doloréque rediret ad se. Quin & ajunt luctum hunc animi, allisis interdum muto cervicibus fuisse testatum, eas continuo voces ingeminando: *Quintili Vare, redde Legiones, quas perdidisti.*

VI. Quo anno Servator orbis est natus?

Annum, quem sui regiminis trigessimum numeravit Augustus, Natales Servatoris in Bethleem illustrârant. Anno mundi quater millesimo quinquagesimo tertio, quo ipso tempore universum per orbem tumultus bellici altum filebant. Ex eo die, quo Servator orbi est natus, solemnè edicto cavit Augustus, nè ipsum quis deinceps vocare Dominum attentaret. Annos adhuc ubi vixit quatuordecim, Nolæ civitate Campaniæ cessit è vita.

2. Tiberius.

I. *Qualis Tiberio indoles erat?*

Multum sanè, imò ex integro diversa ab Augusto. Erat hic Augusti Privignus, nec ab hujus moribus admodum abluferat, quando Imperii fasces, primum accepit. Verum haud diu sibi constare potuit simulata virtus, quando mox in aperta crudelitatis, libidinis, ebrietatis vitia prorupit. Simulandi, dissimulandique artem ita calluit, ut eum vel intimi non haberent perspectum. Cum occultus animum dolor premeret, serenitatem vultu præferbat, cum secundis afflueret, mærorem, animique turbationem simulabat. Quos odio prosequeretur, blanditiis, quos amaverat, terroribus opplebat. Unde nemo erat, qui non ab hoc Protheo suæ vitæ timeret. Verbulum, quod adversus ipsum incautiori exciderat: vultus minus bene ad placendum compositus, querela, quam fortè ii, quos periculi de subditis faciendi causâ emiserat, referebant, tametsi nullo niterentur vero, ad inferendam necem, erat abundè. Et hoc à turbine nè illi quidem, quibus maxime Cæsar assueverat, eximii fuere. Seianum certè, quem Imperatoris favor ad summa evexerat, ejusdem furor, dum metueret minimè, depresso ad ima.

II. *Quo tempore Servator in crucem est actus?*

Anno imperantis Tiberii decimo nono
crucis.

crucis supplicium servator sustinuit, cui etiam vivo Tiberius divinos honores decrevit, ubi de iis, quæ supra naturæ ordinem ille gesserat, à Pilato fuisset edoctus. Vivere tandem Tiberius desiit annorum plenus, anno à suscepto regimine vigesimo tertio. Demortui manibus communis omnium ordinum gratulatio parentavit. Anno Christi tricesimo septimo.

3. Caligula.

1. *Qualis erat Caligula, dum imperaret?*

Avunculum Tiberium impietate superavit. Quam ille immensam auri copiam (centum omnino milliones erant) corraserat, brevi admodum tempore dilapidavit, post in id unum intentus, quibus jam studiis deficientem pecuniam instauraret. Has inter conquirendi æris industrias & illa fuit, quæ morti propinquos, sua ut sibi bona transcriberent, cõegit: dum verò his sanitas prior rediret, iussit tyrannus morantem animam vi pelli corpore, quò certius citiusque per eorum funera ad eorundem fortunas penetraret.

II. *Qua speciatim insanie Documenta edidit Caligula?*

Voluit à suis cultu affici Divino. Aliorum simulacris Numinum capita abstulit, sua imagine in eorum subrogatâ locum. Sonipedem

dem, cui *Incitato* nomen, quo utebatur, non convivam modò mensæ Imperatoriæ adhibuit, cibosque aurea è patina præbuit, sed & Romani Consulis eidem honores decrevit. Conqueri auditus est, quòd, se regnante, Roma ab incendiis, fame, lue pestifera, terræ tremoribus vacaret.

III. Quousque suam ille savitiam protexit?

Satis ei non erat, morte affici mortales: ut tormentis modisve, quàm fieri possèt, exquisitissimis perirent, laboravit, sæpius in has voces adhortatus tortores: ità cædite, ità macetate, ut morituri se mori sentiant, mortis amaritudinem veluti per guttas degustando.

Denique in lucem protracti sunt publicam gemini crudelitatis libelli, quorum alteri *Gladius*, alteri *Pugio* nomen: horum nempe utrique eorum inerant nomina, quos violentæ neci destinasset, quæ res indigna adedò, ac invisa suis accidit, ut ii ipsi, qui custodire Imperatoris corpus debuèrant, illud triginta vulneribus, applaudente Roma, confecerint. Anno nati Redemptoris quadragesimo primo.

4. Claudius.

1. Quanam ratione Claudio Imperatoris Romani Dignitas obligit?

Romanus Exercitus Imperatorem Claudium pronuntiavit, non opinantem duntaxat

F

id

id minimè, sed, quòd mortem metueret, jam fugæ accinctum, quando Consules, Monarchici regiminis saturi, Cæsaream stirpem (cujus & Claudius surculus esset) tollere universam cogitabant. Non ità cum Consulibus milites sensère, ut quibus certum erat novum Cæsarem dicere, & hunc, Claudium quidem; quo enim timidus ille magis, hoc & imperio aptior jam videbatur; nec enim à tali indole expectandam sævitiam censebant esse, quàm olim in Tiberio, nuper in Caligula fuissent experti, cui militum sententiæ & à Senatu fuit acquiescendum.

II. Quanam Claudio insoles erat?

Ingenium erat Claudio infirmum sanè, ait, quod & servorum, quin & foeminarum consiliis facilè obtemperabat, quæ nonnisi effera, crudeliâque suggesterant: quibus & factum, ut Consulum civiumque haud pauci gladio caderent, quorum eadem dissimulans Claudius etiam cur abessent, requirebat. Messalinam fœminam pessimam, quam sibi thoro junxerat, manu violenta extinxit, percontatus subin, dum ad cœnam illa non compararet, ubi locorum moraretur? Messalinæ Agrippinam suffecit, cui ut par conjugii dignitas, ità & par impietas erat. Hæc maritum veneno perdidit, ut Neronem filium scepro admoveret; eum enim cæcus uxoris amoribus maritus Hæredem nominârat.

Occu-

Occubuit Claudius anno salvati orbis quinquagesimo quarto.

§. Nero.

I. Qua imperandi ratio fuit Neroni?

Omni dignum laude primum fluxit quinquennium, quo Magistrum Senecam audiit, ejusque ductum fuit secutus. Huic ut auscultare desiit, crudelitatis portentum evasit; nam & præceptorem Senecam, & Agrippinam Matrem, & uxores geminas, cum his germanum fratrem. Viros denique à moribus ac genere laudatissimos dedit neci.

II. Unde prima in Christi Cultores persecutio?

Primas persecutioni Christianorum flammam Nero attulit; cum enim hic Romanam civitatem ignibus subjecisset, indeque cives seditionem spectarent, auctores turbarum Christianos proclamavit, in quorum proivitam omni tormentorum genere sævitum est. Horum non paucos ferarum animalium pellibus insutos, canibus pabulum fecit, alios pice, resinæque oblitos, nocturnis spectaculis ceu faces adhibuit. Geminas rei Christianæ Columnas Petrum ac Paulum, hunc quidem ferro, illum crucis ligno prostravit.

III. Quanta prodigèntia Neronis erat?

Prætereo silens turpissimas libidines, quibus

bus vel brutis inferiorem se fecit. Vestes in dies singulos ita mutavit, ut toto anni tempore nunquam eadem recurreret. Retia venantis ex aureo erant filo. Mulos soleis pariter aureis voluit muniri. Vim æris ingentem in profligatissimæ vitæ homunciones effudit. Palatium, quod sua ex mole civitatem diceret, crexit, illudque, quod auro copioso incrustatum esset, aureum dixere. Alio profecturum Imperatorem currus millenis pauciores nunquam sunt comitati.

IV. Quis tandem huic hominum portento fuit exitus?

Omnibus ob flagitia exosus cum esset, quaesitus ad necem, suo maluit, quam alieno mucrone cadere, quem proin sibi per viscera adegit. Anno Domini sexagesimo octavo.

6. Galba. 7. Otho. 8. Vitellius.

I. Quid Galba accidit?

Nerone etiamnum superstite, ab exercitu Galba Imperatoris dignitate ornatur. At, ubi severitate nimia fuisset usus in suos, ab his ipsis, mense ab inauguratione septimo, confoditur.

II. Quid Othoni evenit?

Otho, qui Galbae successerat, quatuor intra menses sui regiminis attigit metam. Hic ab exercitu Italico evectus ad thronum est, quo

quo ipse tempore Vitellius à milite, qui in Germania bellabat, Imperator promulgatur. Devicit hic prælio ad Cremonam Othonem, qui probri impatiens sua ipse manu se peremit.

III. Quid de Vitellio memoratur?

Vitellius hominis ventri per omnia devoti prodigium, mense sui imperii octavo, Romanam per civitatem raptatus strangulatur, subin Tyberinis fluctibus datur in prædam.

9. Vespasianus.

I. Quonam Vespasianus gradu Imperii verticem attigit?

Tenuium parentum filius ad thronum promotus est à Romano milite, quòd arte bellica excelleret, quæ tanta in eo erat, ut hunc ante alios Nero parem judicaret, qui natas in Judæa turbas compesceret. Rebus compositis, ubi Titum filium copiis sui loco præfecisset, in Italiam ipse revertitur.

II. Quodnam regimen Vespasiani fuit?

Quod vel exoptare Romani poterant, gratus erat omnibus; nam & in omnes usque eò benevolus, ut gravi detentus morbo, sui tamen adeundi copiam nulli eorum negaret, qui indigerent. Una avarities tot inter virtutes, vitium fuit; nam ipsas ob cloacas, certum sibi ab urbe vestigal voluit pendi. Mor-

tem ubi vicinam sensit, corpore erectus in has propè voces animam emisit: *Cesarem oportet stantem mori.* Excessit anno imperii sui Decimo, servati orbis septuagesimo nono.

IO. Titus.

Quis, qualisque Titus erat?

Vespasiani Parentis optimi, melior filius, orbis universi Delicium, omnium ore celebratus. Ad bene merendum de aliis adeò pronus, ut diem illam, quâ in neminem favoris aliquid contulisset, pro nulla haberet. Unde & dignam imperatorio fastigio sententiam protulit, quando Principes eum in finem orbi natos asseruit, suis ut prodesse. Erant, qui nimiam ejus munificentiam fugillarent, quibus illud unum ille reposuit, oportere, ut Princeps suorum neminem moestum dimittat. Biennium exegit Princeps acceptissimus, cum allato, ut aliquorum fert sententia, per fratrem Domitianum veneno vivere desit luctu Romanorum tanto, qui sublato orbis universi Delicio debebatur. Cum numeraret orbis à Servatore nato annum octogesium primum.

II. Domitianus.

I. Unde altera in Christum persecutio nata?

A Vespasiani degenero filio, fratreque
Titi,

Titi, prò! quàm absimili! Domitiano. Ultimis hic cruciatibus complura Christianorum millia enecuit.

*II. Quodnam Domitianus convivium
apparavit?*

Cùm satur esset humani sanguinis, cœnam instruxit à ritu sanè barbaro & urbi, & orbi non famosam duntaxat, sed execrabilem, cui tamen ille Nobilium florem voluit interesse. Quæcunque seu sub oculos, seu sub aures venerant, luctum, dolorem, præsentemque mortis imaginem præferebant. Aulam, quæ convivas excepit, pullati tapetes intraverant. Sedilia viscebantur è ligno, columbis seu totidem tumulis, quorum & formam referebant, non tam nixa, quàm super eadem reclinata. Collucebat ex harum singulis pendulus tristi è lampade feralis lichnus, tremulæque luce suum cuivis assidentium nomen tabellæ inscriptum exhibuit. Simul datum est initium epulis, simul atratorum turba Epheborum ingreditur, omni eo ritu perfuncta, quem mortuorum funeribus ahibere solebant. Quò verò tristior, certiorque mortis proftaret facies, Domitianus ipse sermone ad extremum luctum (moriendi necessitas argumentum erat) composito, hospites allocutus, nullum non eorum in horrores supremos affuturæ propediem horæ ultimæ conjicit. Tandem ita saginatos ter-

roribus, domum quemque suam, curribus exceptos regis, dimittit. Ità dimissos novo metu singulos conficit, dum in singulorum foribus Palatinum statuit, at, non, qui mortem, quam omnes, sed pretiosa munera, quæ nullus, exspectaverat, sui Principis nomine elargiretur. Ut aded structa scena ex lato saltè sine cessaret esse tragædia.

III. Quenam fastus stultissimi idem Domitianus argumenta dedit?

Non Domini modò, verùm & DEI vocabulo voluit honorari, dum interea mimicus ille Deus, domi conclusus, venandis ibi muscis horas ac dies non paucas tereret.

IV. Qualis morienti Domitiano exitus fuit?

Tristi syllabo, qui eorum tenebat nomina, quos atro notatos calculo certæ lanienæ Cæsar destinârat, & Domitiæ Imperatricis nomen inerat, quod illa, cum non sinè horrore intimo spectâssæt, in mariti perfidi caput cum suis conspirat, necâtque serpentem veneno, nè veneno hujus icta ipsa prior concideret. Anno Nati Domini nonagesimo sexto, imperantis Domitiani decimo quinto.

12. Nerva.

1. Quinam huic mores?

Non ex Italia, ut ii, qui præcesserant, sed ex Creta insula oriundus, munificentia, Clementia-

mentiaque laudibus ubivis innotuit, longè alius ab Antecessoribus. Abolitis, quæ Domitianus pessimè sanxerat, Decretis, de communi Bono insigniter meritis, & Christianos quoque sibi devinxit, ut in quos ullis posthac seu vexationibus, seu suppliciis animadverti cavit severè. Dignus, qui vitam longiùs produceret, emensus biennium sui imperii, prævalentibus annis excessit è vita. Anno Domini nonagesimo octavo.

CAPUT SECUNDUM.

De Romanis Imperatoribus secundi sæculi.

13. Trajanus.

I. Quenam Trajano regendi ratio fuit?

Trajanus, Natione Hispanus, ea commendatione Romano præfuit Imperio, ut *Principis optimi* appellatione ab omnibus exornaretur. Ut ut clementiâ excelleret, Christo tamen inauguratos, ceu inimicos Numinum, mille suppliciis excruciat. Ubi autem à Plinio juniore, Præfecto quopiam suo, de horum integritate edoctus, sævire in illos paulò mitiùs cepit.

II. Quæ ante alias in eo prerogativa eminuit?

Tum quòd ab ira nunquam se triumphari passus sit: tum quòd in bello contra Dacos

gesto, suâmet purpura militum sauciorum vulnera ligârit, dicere auditus non rarò, eum se futurum suis, qualem, si ipse subditus foret, suum erga se Principem vellet. Cæterum ebrietatis ac libidinis vitia, quanquam Trajano dominarentur, tamen, vel à subditis observata non sunt, vel certè ab his dissimulata, quòd rei summam administraret ex omnium voto. Obiit post decimum nonum annum regiminis anno Christi 117.

14. Hadrianus.

I. Quanam de hoc celebrant Scriptores?

Hadrianus & ipse Hispanus, quem Trajanus sibi filium adoptaverat, eruditionis laude inprimis, tum pacis studio, item comitate morum, omnium in se animos, amorésque convertit. Cùm fortè urbis compita obambularet, vetula ausa est ab eo alloquium petere, quod dum hic, negotiâ causatus, negâssèt, mox illa ad Principem: Renuntiaret igitur imperio, quando ei aures ad miserorum querelas non paterent.

Intempestivum monitum animo Cæsar accepit non æquo duntaxat, sed optimo, quare & sinè mora sui alloquendi copiam afflictæ indulgit.

II. Quam in regendo tenuit methodum?

Subjectas sibi Provincias ut plurimum pedes peragravit, ordinavitque, suæ ubivis prudent.

prudentiæ statuens monumenta. Hebræos, qui rursus ausi fuerant superbas cervices sediciosi erigere, omni enervavit robore, nec paulò mitior Christianis aliquanto tempore fuit, cum quibus tamen haud multò post, perlectis, quos in eorum defensionem Quadratus (Apostolorum discipulus fuerat) porrexerat, libellis, in gratiam rediit. Annos viginti ac unum sedit ad clavum, indè per mortem avocatus anno Domini centesimo trigésimo octavo.

IS. Antonius Pius.

Qualisnam huic suos regendi modus?

Ab Hadriano adscitus in filium, hujus & inhæcere vestigiis egregiè institit. Pacis cultor eximius, Barbaris quoque in pretio fuit. Mole celeberrima, quæ ab Hadriano nuncupatur, antecessoris sui tumulum exornavit. Lege sanxit, nè ulli posthac fas esset, quemvis in jus vocare eo duntaxat nomine, quòd Christi Dogma sequeretur. Post imperium annos tres supra viginti administratum, à curis requievit anno Servatoris centesimo sexagesimo primo.

16. Antoninus Philosophus, & Lucius Verus.

1. Quidnam de his refertur?

Eadem in imperium potestas utrique erat,
indo-

indoles eadem non itè. Cùm Antoninus à Virtutibus, Verus frater à vitiis duntaxat celebraretur, quæ hunc brevè admodùm (gulæ præsertim intemperantia) tumulo intulêre. Antoninus, quòd Philosophiam alias ante liberales Disciplinas adamaret, Philosophi adeptus est appellationem. Certè ex scientiæ illius Placitis illud obtinuit, ut in prosperis juxta & adversis sibi semper idem constaret. Indè nata illi familiaris sententia, felicem omnino, beatumque populum existere, cui vel præessent Philosophi, vel, qui præessent, colerent Philosophiam.

II. Quale prodigium celitus contigit inspectante Antonino?

Ea tempestate, quâ Antoninus cum Quadis, ac Marcomannis (hodie Moravos, Bohemosque nominamus) bello decertabat, res evenit prodigiosa in paucis, quam & suismet oculis usurpabat Imperator; cùm enim hic ab inimico exercitu Wandalorum præcipuè, Polonorum, Suevorumque operâ undique circumventus, proximus exitio esset, siti nimirum extinguendus cum suis, Legionum una Romanarum, quæ se Christo jam antè devoverat, fusis ad eundem precibus, undas expetit. Et en! petitiæ continuò pluvix cadunt, solaque Romanorum castra imber ille recreat; ære, cui hostium agmina suberant fulgetris tonitruumque fragoribus tam hor-

horrendum crepante, ut in metum primo, mox in fugam hostem conjiceret. Imperator, quæ coram ipso spectasset, simul Romanis Senatoribus perscribit, simul, nè triste quidpiam Christiano Nomini posthac eveniat, prohibet severè.

III. Unde quarta in Christianos orta est persecutio?

Quanquam multò aliter Imperator statuerat, Provinciarum tamen Præfecti barbarè admodum Christianos habuere; unde horum odio quartæ persecutionis erupit tempestas, cui nova accessere augmenta ab Imperatore Commodo, qui Antonino successit. Obiit Antoninus anno Christiano centesimo octogesimo. Administrati ab ipso Imperii decimo nono.

17. Commodus.

I. Qua potissimum ex re hic orbi innotuit?

Ex morum turpitudine, ac crudelitate. Quòd furor Gentilium in Christianos quartum desaviret, Author ille tuit. Romanos Senatores, viros itèmi primi sanguinis secum ut in arenam descenderent, cõegit, quibus, cum arma è plumbo, sibi è ferro ad vulnerandum apprimè facta dari vellet, plagis singulis, singula funera respondebant cæsorum; quibus ille ridendo insultabat.

II. Qua-

II. Qualem triumphum idem de cohorte mendiculorum retulit?

Crudelem omnino. Cōegerat unum in circum universam cæcorum, claudorum, variisque corporum miseris laborantium, quos tum Roma habebat, turmam. Quemvis horum, ubi spongiâ instrui iussisset, quâ quivis se defenderet, ipse aream ingressus clavam vibrans prægrandem, postquam in enermem turbam multis etiam vulneribus, multisque trucidatis depugnâisset, velut re præclarè gesta celebravit triumphum. Neque hic stetit insania. Divinis appellari nominibus, habitūque Herculis indutus, coli ut Deus voluit. Impatiens coronatæ hujus bellæ populus eandem jugulavit anno decimo tertio occupati per illum solii, nè verò vel memoria monstri superesset, Nomen hujus erasit, statuâque confregit. Anno Christi centesimo nonagesimo secundo.

18. Helvius Pertinax.

19. Didius Julianus.

I. Quid de his occurrit?

Helvius, quod invitus thronum conscendisset, Pertinax nuncupatus, post trimestre imperium, idque non integrum, à militibus, quorum licentiam compescere conabatur, confoditur. Didius Julianus, qui coronam, pretio

pretio conduxerat, visus eâdem indignus, postquam hanc decem hebdomadas gestâset, violenta subditorum manu periit. Scilicet, pudebat Romam, talem sibi præesse, qui non merito, sed auro illuc evasisset, ut dominari posset.

CAPUT TERTIUM.

De Imperatoribus, qui tertio sæculo Romanos regebant.

20. Septimius Severus.

I. Quanam ratione hic ad sceptrum fuit promotus?

Gente Afer à Militibus Imperator nominatur. Ea dignitate ut certior, securiorque fruatur, Pescennium ac Albinum (qui & ipsi ab aliis eo tempore, locorum alibi fuerant Cæsares proclamati) dedit neci.

II. Unde quinta invaluit persecutio in Christianos?

Idem Septimius persecutionem hanc excitavit, idem & promovit. Ob dolores podagræ, cum Regni curis minus jam idoneus haberetur, militum calculis filio habentæ Patris destinantur: quo Severus comperto, sella gestatoriâ in Curiam delatus, iussisque, qui pro filio sensissent, coram adesse, dum hi rerum hac facie conterriti, purgare factum pararent,

rarent, præcipitem eorundem sententiam eodictæ castigavit, an ignorarent, populos capite, non pedibus regi? Moriens in has voces desit: *Omnia fui, & nihil mihi prodest!* anno mundi ducentesimo, undecimo.

21. Caracalla & Geta Fratres.

I. De Caracallæ regiminis initio.

Caracalla ut solus imperaret, Getam fratrem, dum hic ad Matris gremium, seu asyllum confugisset, fors trucidavit, ut verò eadem hanc Beneficio compensaret, fratrem Getam in syllabum Deorum retulit. Papi- nianus Juris peritus, quòd scelus hoc impro- baret, morte luit, quâ & omnes, qui à fratris partibus steterè (viginti omnino millia) in- terière.

II. Quenam crudelitatis specimina Alex- andria edidit?

Civium plurimos nece sustulit cruenta, quòd ab eis fuisset risu exceptus, cui tamen ipsemet materiem dedit: voluit nimirum per omnia magno par Alexandro haberi, cum hoc uno similis Alexandro esset, quòd ut ille, sic & ipse capite ad lævam magis proclivi incedere soleret. Postquam sexennio nemini non gravis solium occupasset, Macrini manu cæsus, purpuram alteri reliquit. Anno Do- mini ducentesimo decimo septimo.

22. *Macrinus.*

Quis Macrinus fuit?

E plebe ortus, sola militari peritia ante alios insignis à Romano Milite præficitur imperio, cui, cum biennio, eoque non integre præfuisset, violenta manu & vita & solio de-jicitur.

23. *Heliogabalus.*

Quinam Heliogabalo mores fuere?

Heliogabalus à cultu muliebri dictus & Sardanapalus, anno ætatis quinto decimo regni Romani gubernaculis est adnotus. Hic, ut ut à natura animo satis capaci esset instructus, mente tamen motus vel credi voluit, vel certe potuit; aded enim ab omni ratione diversa imperabat. Jam patinam cristis Gallorum plenam, jam pavonum cerebro, jam ovis perdicum, mensis jussit inferri. Dum forte civitates mari adsitas incoletet, feripã, dum iis in regionibus versaretur, quæ à mari essent magis remotæ, piscium omni genere voluit satiari. Mensæ adhibuit modò non nisi Strabones, subin strumosos, aliàs Calvastros, Nafones, quos hospites cibus vel è ligno vel cera formatis pessimè saturos domum remisit. Si quos primi ordinis Convivas vocasset, iis sedilia (utrium instar) aère turgida subjecit, quæ rarefcente aura subsidentia, eos, qui infederant, cum ludibrio in terram deponerent.

rent. Infanzæ porrò suæ ultimum specimen daturus, quotquot araneorum telas in urbe fuerat reperire, in unum iussit cumulum congeri, quæ suo pondere dena librarum millia confecere, docturus nimirum eo facinore, quæ amplitudo Romanæ civitatis esset. Necdum finierat quartus regiminis annus, & dum fors naturæ necessitati indulget, exturbatur à statione spiritus. Corpus, pro ludibrio per urbis compita vectum Tiberi spoliū datur. Anno Christi ducentesimo vicesimo secundo.

24. Alexander Severus.

I. *Quas hic sibi laudes comparavit?*

Alexander, cum annum ageret ætatis decimum ac sextum, imperium adiit, cum Augusto, Trojanoque Principis *optimi* donatus appellatione. Huic ut in pretio, sic & amoribus erant, qui literis eminebant, horum præsentiam unice affici solitus. Iis; qui vel assentatoriam, vel histrioniam profitebantur, procul amandatis. Ulpianus, quo Præceptore utebatur, loco ei erat præcipuo: huius, quemadmodum & aliorum prudentium, quos inter sua & in Regia Christianos plures numerabat, consilia exquirebat sapius, iisdemque & promptus acquiescebat. Illud singulare, quod Ulpianum, quem antè diximus, dum huic inimici necem pararent, propriæ objectu purpuræ protexerit.

II. *Quod-*

II. Quodnam axioma illi solemne fuit?

Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Regulam hanc à Christianis acceptam & in Aula & compitis loco voluit publico proflare. Tandem, quod in milites videretur asperior (unde & Severum nominabant) eorundem furoribus atque mucronibus cecidit victima. Anno imperii sui decimo tertio, Christi ducentesimo trigesimo quinto.

25. Maximinus Thrax.

I. Qua Maximinus re potissimum claruit?

Opilionis hic filius eminentiâ corporis, roboréque ita præstabat, ut si cum eo vel duodeni in certamen venirent, unus ille subigendis omnibus sufficeret. Quadraginta bubulæ carnis libras una refectione solitus absumere. Primus ille fuit, qui in cædem Severi juravit, cui successit in solio, haud annuente quidem Senatu, sed volente milite.

II. Quæ erat sexta in Christianos commota persecutio?

Maximinus Imperator, cum omnes, quotquot ei minus grati acciderant, è medio tolleret, in eos præcipuè crudelitatis arma expedit, quos compererat, cum Christo sentire: ante tamen alios ultimis cruciatibus eos affecit, qui legum Divinarum vel Doctores existerent, vel Sacerdotii dignitate fulgerent. Certus, extinctis hisce facibus, suas lapsuram in tenebras rem Christianam universam.

III. Qualis exitus morienti fuit?

Crudelitas Maximinum suis aded execrandum fecit, ut, ceu Patriz lues pelleretur folio, eidemque sufficeretur Gordianus, qui cum ætate nimium provec̃ta sustinendis Regni negotiis parum aptos afferret humeros, Gordianum filium in officii societatem vocavit: Verum haud multo post utrumque mors cruenta subduxit imperio, quod, ne diu omni prorsus sustentaculo careret, Senatus Romanus Pupienum, cum hoc & Balbinum substituit. Displicuit electio militi Romano, quod facta ab Senatu esset, quare utrumque, quem ille recens statuerat, orbe ejecit. Quo interea fato & Maximinus in castris ad Aquilejam unà cum filio interiit. Postquam is biennio necdum exacto non tam imperiis, quàm cædibus Romam funestasset. Anno redempti orbis ducentissimo trigésimo septimo.

26. Gordianus tertius.

Quid in hoc laude dignum?

Hunc quoque Romanus Exercitus Casarem dixit. Quam ætate tenuis, tam natus videbatur imperio Gordianus, id, quod ab edito mox regimine palàm fuit. Misitheo Socero, Viro insigniter prudenti, Præfecturam urbis detulit, ingenti omnino publicæ rei bono. Verum non diu tenuit ea Romæ malacia, quando Gordianus, cum à regni sui
auspi-

auspiciis annum quintum posuisset, Philippi Arabis (eosdem ille fasces ambierat) scelere fuit peremptus, quem non multò antè Misitheus præcessit ad tumulum pari fato sublatus è vivis. Anno post natum Deum-Hominem ducentesimo quadragesimo quarto.

27. Philippus cum Philippo Filio.

Quenam utrique hæc conditio?

Philippus Arabs ultimæ homo fortunæ, qui Gordianum per vim expulerat solio, eodem & ipse, evoluto necdum quinquennio, per vim derurbatus est, à milite Romano, cuius studia Decius nescio, quam arte occuparat. Philippum filium, quem throni socium Parens elegerat, habuit & socium fati. Placet nonnullis, Philippum Christianis prius sacris fuisse initiatum, cui sententiæ pauci accedunt, quòd illius amores Christiano Dogmati parùm responderent. Cæditur anno Christi ducentesimo quadragesimo nono.

28. Decius.

Quis Author septima persecutionis adversum Christianos?

Triennium non excessit Decii regimen, eos tamen intrà limites Christi sectatores undiquè conquestos, igni ferroque persecutus est. Bellum, quod in Scythas susceperat, ei fatale fuit; nam à Treboniano Gallo, Ducum suorum uno hosti proditus, dum fu-

gam parat, ità limosæ paludi infigitur, ut demortui cadaver nulli amplius omni etiam labore adhibito, pateret. Anno Domini ducentesimo quinquagesimo primo.

29. Gallus & Volusianus.

Quid Gallum Romæ invisum, aliis infamem fecit?

Perfidus hic Decii proditor ut Christiano, sic & Romano Nomini summè noxius fuit; in eas enim cum Scythis pacis conditiones descendit, quæ Romanæ Majestati, omnes apud Gentes summæ, maculam aspergerent multò turpissimam, cum certum in annos singulos tributum dare sponderet. Qua ex re indignus habitus, qui vitam aut regimen porro extenderet, unà cum Volusiano filio regni socio, utroque privatus est. Anno Christiano, ducentesimo, quinquagesimo quarto.

30. Æmilianus.

Qua ex causa hujus regimen breve adeo fuit?

Hic, ubi eos, qui Imperantem præcesserant, suis ceu consiliis ceu artibus indè expulisset, solum tandem assecutus est. At trimestre non abiit, & abire iussus est, ipse interfectus à suis, quòd, cum exiguis nimis Natalibus esset, indignus tanto fastigio haberetur.

31. Va-

31. Valerianus ac Gallienus.

I. *Unde orta est octava in Christianos persecutio?*

Valerianus Gentem Christianam quantis potuit, persequi furiis, viribusque contendit. At non impunè. Nec enim inultò post à Sapore, Persarum Rege, prælio devictus, datusque in vincula, toto, quo superfuit, vitæ spatio, miserabile spectaculum fuit, dum Saporì, equum inscensuro, pro scabello servit, eúmque in finem ferreæ inclusus cavæ Regem comitari jussus. Tandem detracta pelle, inspersusque sale excessit orbe.

Gallienus.

II. *Quid de hoc monstro memorant?*

Quod scelerato Patre sceleratior esset Filius, eo demonstravit, quando Parentem vinculis eximere cum possèt, ad aliorum quoque preces surdus renuit. Voluptates fædissimas cum Regni curis præhaberet, in deterius abière omnia. Prorupère diversis è Provinciis Tyranni triginta, qui Romani Imperii habenis inhiabant. Ipsa eadem tempestate hostes barbari Romanas terras tentatis assultibus variis invaserant. Dedit vexatio tandem intellectum; nam & Gallienus tandem arma paravit, quibus vim illatam Romanis finibus repelleret. Sed expulsus ipse regno & mundo à conjuratorum manu

prope Mediolanum properavit ad plures, Imperio per annos quindecim pessimè administrato, Anno Nativitatis Dominicæ ducentesimo sexagesimo octavo.

32. Flavius Claudius.

Quid de hoc laude dignum memoria proditur?

Militaris scientiæ laudibus insignis, diu exulem Romano ab Imperio Pacem sua ille prudentiâ restituit. Cujus egregium tunc argumentum dedit, quando Senatui, num Tyrannos antè, num verò Barbaros opprimi oporteret, interroganti, hæc in sententiam respondit: oportere omnino Barbaros antè armis subigere, cum hi universæ Patriæ; Tyranni verò unius Cæsaris hostes existent. Cæterùm eo in bello trecenta Gothorum millia cecidère, navigia eorum bis mille hausta fluctibus sunt, universa denique Patria à Tyrannis purgata. Biennium Claudius imperio præfuit, lue subin afflatus pestifera occubuit. Anno Domini ducentesimo septuagesimo.

33. Aurelianus.

Quis ortus persecutioni nonæ fuit?

Quàm egregius stetit pro tuenda Patria, tam crudelis fuit pro extirpanda re Christiana Aurelianus. Post captam Reginam Zenobiam, quæ potentiâ hucusque in Oriente prævaluit, post Tetricum, qui Galliæ scepro

sceptro imminuit, domitum, triumphum adornavit, qualem Roma antè nullum spectarat. Quinto imperii sui anno confossus excedit. Anno Dei-Hominis ducentesimo septuagesimo quinto. Septem fluxère menses, & suo Imperium Moderatore supremo caruit, nec Senatu, nec Exercitu alium pronuntiare auso. Tandem Senatores Tacitum elegère, Virtum Musis, & Paci, plus addictum, quàm armis. Tenuit hic imperii summos fasces semestris spatio, quos Florianus demortui Imperatoris frater cum sibi perciperet, oppressus & ipse occubuit. Anno Nati Domini ducentesimo septuagesimo sexto.

34. *Probus.*

Quodnam huic Encomium ferunt scriptores?

Bello ut aliis celebrem, ita Teutonum Genti formidandum se fecit. Hos enim, dum in Galliis turbas moverant, factum & arma ponere armatus ipse cõegit, dum quadringenta eorum millia ferro profligavit. Novenis Regibus, Regulisque non nisi flexo poplite supplicibus concessit pacem. Tot victoriis clarus magnifico apparatu Romam ingreditur, cujus celebritas quò esset solemnior, ingentem vim arborum cum harum radicibus Romam transferri, publicaque in area iussit plantari, quò haberet Romanus Populus, ut vel intra mœnia animo simul, ac venatui indulgeret. Quem in finem Stru-

thiones mille, mille item cervos, aprósque, luce postera Leopardos centum, Leones ducentos, urfos centenos munificentia verè Imperatoriâ absumendos reliquit. Sexto imperii sui anno occiditur à seditioso milite, quòd eum & pacis tempore ducendis aggerum fossarúmque laboribus plus quàm æquum fuerat, fatigaret. Anno Domini ducentesimo octogesimo secundo.

35. Carus Parens, Numerianus ac Carinus Filii.

Cur tam breve his tribus regimen fuit?

Carus post Provincias nonnullas, quæ Romanis ademptæ fuerant, denuò recuperatas primo regiminis anno decedit. Numerianus Cari Filius, Vir apprimè bonus, haud multò post funus Paterno funeri adjicitur ab Apro, qui & ipse post Diocletiani manu exsus occubuit. Carinus Cari Filius minor natus homo voluptarius, cum anno altero Occidentati imperat, suis à belli Ducibus trucidatur. Anno Christi ducentesimo octogesimo quarto.

36. Diocletianus, ac Maximianus.

I. Cur primus horum infamis adeò?

Diocletiano Romani militis favor coronam imperii imposuit, quam ille sortem minime cupiens, quò minor Natalibus, hoc factu

fu
eos
ornar
ferit
II.

L
Conf
quo,
terqu
ties r
le nu
dedèn
luère

III.

Cu
terent
& M
divide
Chlor

IV. 9

an

Po

tum,
berna
proin
trio,
cultu
um. I
Roma

ftu major, eò est prolapsus amentix, ut calceos quidem suos gemmis pretiofiffimis exornari; fe verò ipfum, honoribus divinis jufferit coli.

II. Qualis perſecutio contra Chriſtianos decima erat?

Legerat Diocletianus Maximianum in Conſortem regni ſimul ac furoris ſocium, quo, ſi ullus alius, majori in Ovile Chriſti uterque graſſatus eſt. Sola Ægypti terra centies mille, iterumque quadragies quater mille numerat eorum, qui ſanguinem pro fide dedere, illorum verò, qui eandem cauſam luere exilio, ſepties centena millia.

III. Cur duo inſuper Imperatores electi?

Cum Romanum imperium hoſtes impeterent undique, neceſſe habuit Diocletianus & Maximianus, ut regni tutelam in plures dividerent. Erat horum alter Conſtantius Chlorus, alter erat Galerius.

IV. Qua ratione vitam tranſegit Diocletianus poſt imperium ultrò abdicatum?

Poſt imperium viginti per annos curatum, placuit Imperatori utrique, poſito gubernaculo ſibi ſoli vivere. Diocletianus proin Salonæ in Dalmatia, ſolo nimirum patrio, vitam egit privatam, ubi in hortorum cultura (ſtupente Imperio) egit novennium. Ubi dein Magnus Conſtantine imperare Romanis cepit, Diocletianus, quòd conjurationis

tionis insimulatus, malè suis cervicibus metueret, fata, quæ metuit, adactò suamet in viscera ferro, occupavit. Cæterùm, Maximianum, actò privatos inter parietes sexennio, sceptrum posuisse pænuit, maluissetque sibi regnum rursus asserere. At, jugulavit in femine hoc Maximiani propositum Constantinus, quando hunc ceu seditiosum, jussit tolli è vivis.

37. Constantius Chlorus ac Galerius.

I. *Quid de his constat?*

Et Diocletiani Gener erat uterque, & uterque ejusdem Consors imperii, postquam Diocletianus cum Maximiano ejus curas ultrà posuerant.

II. *Cur repudiatur S. Helena?*

Constantius, Constantini Magni Parens, repudiata Helena Conjuge, Theodoram Maximiani Privignam in thorum adscivit, eoduntaxat consilio, ut hoc ex hymenæo firmius sibi solium staret.

III. *Quid laude dignum in Constantio?*

Licet ipse deos coleret Gentilium, animo tamen erat à Christianis minime alieno, quin & in illos pronò. Urbs Constantia ad Lacum sita Acronianum, & Alemannis identidem irruentibus, objecta, Constantio huic tanquam Conditori se debet. Obiit Constantius anno Christi ter centesimo sexto.

IV. *Quid*

IV. Quid in Galerio vituperatur?

Quòd sua ille odia, furorésque in Christianam Gentem exereret. Adscivit hic sibi, ut regni; sic & ferociæ socios Licinium & Maximinum. Ipse à vermibus vivus depascitur. Maximinum, superatum à Licinio morbus pariter foedissimus aufert. Licinius à Constantino debellatus regno exuitur. Cæpit Constantinus Magnus habenas imperii primò moderari anno Nascentis Domini tercentesimo sexto.

Observanda circa historiam Imperatorum tribus primis sæculis.

I. Quisnam status Romano erat Imperio sub Imperatoribus?

Primo Sæculo Imperatores ut plurimum pessimi obtigère. Alteri, magnam partem probi, à quibus & Regno summa æstimatio fuit. Tertio sæculò jam probi, jam improbi velut vices mutarunt. Unde difficilia prorsus ac funesta pertulit Imperium.

II. Quinam Romane Reipublicæ magis proderant, num Consules? num Cæsares?

Procul omni dubio Cæsares profuissent magis, si probi exstitissent singuli.

III. Quæ causa mutati in Monarchiam regiminis?

Bella civilia, simultatésque cruentæ Monarchicum regimen ceu summè necessarium rebus

rebus afflictissimis remedium postulabant, secus peritura fuerat uniuersa Respublica.

IV. Unde mores tam profligati tot fuere Caesaribus?

Rerum abundantia, prædominans libido fontes fuere tot scelerum. Tum, quod religione, verique cultu Numinis iidem destituerentur.

V. Cur Imperatorum nullus veris accessit sacris, visis tot prodigiis, vel certe irrefragabili aliorum testimonio perceptis?

Indignos fecerunt sese favore Legis Evangelicæ, scelera cumulantibus sceleribus, vitam agentes brutis simillimam.

VI. Quare Christiana Religio ab Imperatoribus tam fuit atrociter impugnata?

Quia vivendi ratio, qua Christiani utebantur, à solutissimis Imperatorum moribus toto erat Cælo diuersa.

VII. Quonam consilio DEUS nascentem Ecclesiam tempestatibus tam horridis permisit subjici?

1. Ut doceret, suæ structuram Ecclesiæ non humanæ opus esse dexteræ, sed Diuinæ, certè alias tot inter, tantasque persecutiones perituram. 2. Ut veritatem fidei illæ gentes agnoscerent, in cuius gratiam tot centena millia Martyrum ultrò & læti occubissent.

sent. 3. Ut novella Ecclesia duris exercita,
altiores figeret radices.

*VIII. An non profuisset magis Ecclesia,
si quot Imperatores, totidem & Fanto-
res habuisset?*

Minimè; sic enim humanâ potiùs opera
ædificium tantum visum fuisset surgere in
altum.

*IX. Si ex asperis tanta Ecclesie emolumenta
obvenerunt, cur non à singulis Imperatori-
bus persecutiones permessa est pati?*

Ut planta tenera densas inter nives nun-
quam adolesceret, nisi & à sole identidem
recrearetur; sic & arbor Ecclesiæ debuit qui-
dem exerceri duris, ut firmaretur; recreari
autem & prosperis, ut crescendo palmites
extenderet.

*X. Quo tempore vera Religio Roma capit
florere?*

Sub prima imperantis Claudii initia.

*XI. Quando S. Petrus Christi Vicarius suam
Roma cathedram fixit?*

Altero Claudii regnantis anno.

*XII. Unde tertio presertim seculo, tot Im-
perantium mutationes?*

Tum ex levitate militum, quibus ea re-
gnan-

gnantium mutatio placebat; cum ex invidia regnare cupientium.

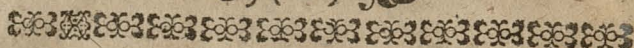
XIII. *Cur Imperatores militum plerumque suffragiis legebantur?*

Quia, ut arma, sic & potestas omnis, dignitasque penès ipsos stabat.

XIV. *An fidem meretur Trajani animam precibus Magni Gregorii liberatam ab inferis?*

Fabula hæc est, cujus nulla ullo in scriptore, fide digno, exstat memoria, nec à quoquam fidelium unquam credita, quidquid pro sua fugendi ac criminandi libidine hæretici sibi licitum velint.

Tabula Chronologica
 4tuor Magnarum Monarchiarum.

Monarchia Assyrica.

1	Nimrodus regnavit ab An. 1879.	
		ad An. 1944
2	Ninus regnavit 52 an. ad	1996
3	Semiramis 42 ad	2038
	sequentes 33 Reges regnârunt 1120 annis.	
37	Sardanapalus regnavit an. 20 ad	3178
41	Salmanassar 8. ad	3317
42	Sennacherib 6. ad	3323
44	Merodach à 3345	
47	Nabuchodonosor 44 ad	3472
49	Balthasar 20 ad	3516
	Stetit 1637 annis.	

Persia.

Ante erectam Monarchiam pertinebat ad Assyriam, à qua post Sardanapalum avulsa, primò ad Medos, post ad Cyrum transiit.

Monarchia Persica.

Cyrus regnavit à 3516. an 8. ad		3524
Cambises 7. an. ad	- - -	3532
Darius Hist. 36 ad	- - -	3569
II.	H	Xerxes

Xerxes I. 20. ad	-	-	-	3589
Artaxerfes Long. 40. ad	-	-	-	3629
Darius Noth. 19. ad	-	-	-	3649
Artaxerfes Mnem. 40. ad	-	-	-	3689
Darius Ochus 26 ad	-	-	-	3714
Arfes 4. ad	-	-	-	3718
Darius 6. ad	-	-	-	3724

Stetit annis 208.

Græcia.

Divisa in varia regna, in quibus initium sumit

Sycionicum		1890
Atheniense		2446
Lacedæmonienſe		2570
Expeditio Argonautarum	Anno	2739
Everſio Trojæ		2793
Ætas fabularum ad an.		2895
Initium Olymp. Comput.		3278
Athenæ feliciter pugnant cum Perſia		3546
Tota Græcia cum Xerſe		3574
Initium belli inteſtini Græcorum		3596
Græcia à Philippo oppugnata		3700

Monarchia Græcorum.

Alexander regnavit 6. an.	ab Anno 3724	
		ad 3730.
Regnum Macædoniæ poſt Alexandrum ſub 17		
Regibus integrum ſtetit ad an.		3887
		Syria-

Syriacum sub 22 Regibus ad an.	3991
Ægyptiacum sub 13 Reg. ad an.	4024
Stetit an. 300.	

Italia.

Janus Rex imus	2722
Post hunc regnârunt usque ad Romulum 21 Reges.	
Exstructio Romæ & exordium Regiminis Ro- muli	3301
Post Romulum regnârunt 6. Reges ad an.	3545
Initium Regiminis Consul.	3545
Felicia bella cum variis popul. Ital. usque ad	3780
Triplex bellum Punicum ab an. 3790 ad	3908
Hoc & aliis temporibus varia bella externa usque ad an.	4000
Varia intestina ab an. 3967. ferè usque ad an.	4024

Monarchia Romana.

Octavius Augustus Imperator	4024
regnavit an. 44 usque ad A. C.	15
Primo sæculo post Nativit. Christi 12 Impe- rat. usque ad A. C.	98
Secundo sæculo 7. Imperat. ad A. C.	193
Tertio sæculo 18. Imperat. ad A. C.	306
Sequitur Constantinus M. A. C.	306

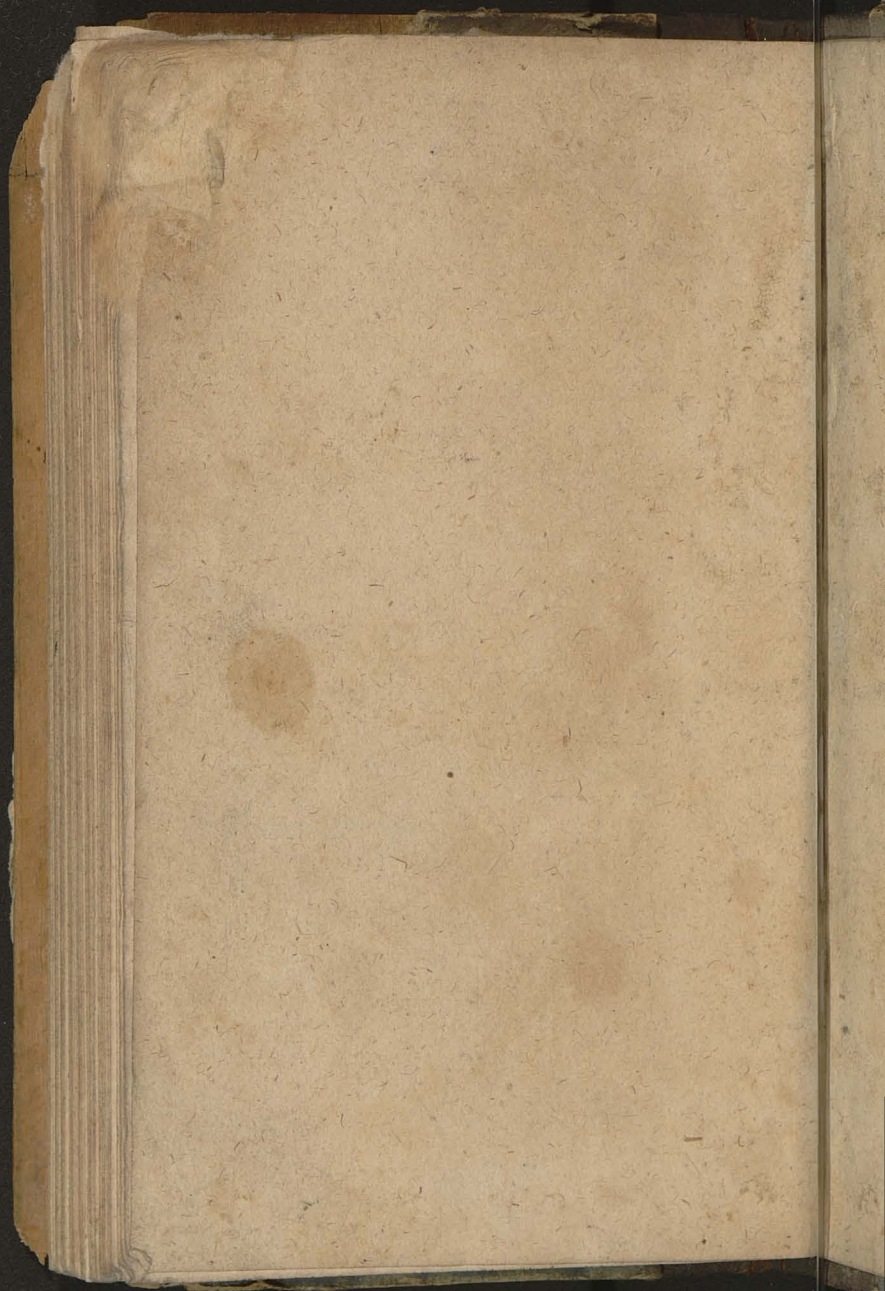
Syn-

Synchronismus Actor. Ju- daicor.

Abraham vixit ab An. 2039 ad an.	2214
Isaac à 2139 ad	2319
Jacob à 2199 ad	2346
Moyſes à 2464 ad	2584
Exitus de Ægypto	2544
Judicum tempus usque ad	2962
Tempus Regum ad	3446
Captivitas Babyl. per 70 An. ad	3516
Regimen Summorum Sacerdotum post Capti- vit. Babylon. ab An.	3516
Alexander venit Jerosolymam sub regimine Jaddi Summi Sacerdotis An.	3722
Ægyptiaci & Syrici Monarchæ graviter per- sequuntur Judæos.	
Judæi vincuntur à Pompejo An.	3991
Herodes Rex - - -	4017
Christi Nativitas - - -	4053
Christi Crucifixio - - -	4086
A. C.	33
Annunciatio & dilatatio Evangelii.	
Decem graves persecutiones.	
Publicum & liberum exercitium fidei sub Con- stantino M.	

14
19
46
34
44
62
46
16
ti-
16
e
22
er-
91
17
53
86
33
on-

Biblioteka Jagiellońska

stdr0022053

